

पशु स्वास्थ्य कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७५

प्रस्तावना

मुलुकको अर्थतन्त्रमा महत्वपूर्ण स्थान ओगटेको पशुपन्छीपालन व्यवसायलाई व्यवस्थित र विकसित तुल्याउन र मानव समुदायको स्वास्थ्यका दृष्टिकोणबाट समेत पशुपन्छी, पशुपन्छीजन्य पदार्थ तथा पशुपन्छी उत्पादन सामग्रीको स्वस्थ उत्पादन, बिक्री वितरण, उपभोग गर्ने सम्बन्धमा प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न पशु स्वास्थ्य कार्यक्रम सञ्चालन गर्न आवश्यक भएको,

पशुपन्छीमा विभिन्न समयमा संक्रामक महामारीको रूपमा देखापरी ठूलो आर्थिक क्षति पुऱ्याउने रोगहरुको सर्भिलेन्स, अन्वेषण, पहिचान, रोकथाम, नियन्त्रण तथा अनुगमन सम्बन्धी आर्थिक वर्ष २०७५।७६ को स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम अनुसारका पशु स्वास्थ्य नियमन तथा विभिन्न रोग नियन्त्रण सम्बन्धी कार्यहरु कार्यान्वयन गर्न वाञ्छनीय भएकोले, सुशासन (व्यवस्थापन तथा सञ्चालन नियमावली, २०६५ को नियम ९ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयले यो कार्यविधि तर्जुमा गरी लागू गरेको छ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यो कार्यविधिको नाम पशु स्वास्थ्य कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७५ रहेको छ।
(२) यो कार्यविधि तत्काल लागू हुनेछ।

परिच्छेद - १

पशु स्वास्थ्य नियमन कार्यक्रम कार्यान्वयन

पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०५५ को दफा २५ बमोजिम नियुक्त भएका वा तोकिएको भेटेरिनरी निरीक्षकले पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा नियमावली, २०५६ को नियम १९ को भेटेरिनरी निरीक्षकको काम, कर्तव्य र अधिकारमा व्यवस्था गरिएका भेटेरिनरी निरीक्षण सम्बन्धी कार्यलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम अनुसार पशु स्वास्थ्य नियमन कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा यो परिच्छेद प्रयोग गर्नुपर्नेछ।

२. पशु स्वास्थ्य नियमन कार्यक्रमको उद्देश्य: (१) भेटेरिनरी औषधि तथा जैविक पदार्थ, पशुपन्छी फार्म, ह्याचरी र पशु नस्ल सुधारको गुणस्तर कायम गर्ने।
(२) पशु सेवा सम्बन्धी ऐन, नियम, निर्देशिका लगायत स्वीकृत मापदण्डहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने।
(३) जैविक पदार्थको आयात निर्यात तथा उपयोग निर्धारित मापदण्ड अनुसार भए नभएको नियमन तथा अनुगमन गर्ने।

(४) भेटेरिनरी औषधि तथा जैविकी उत्पादन, प्रशोधन, बिक्रिवितरणको अनुगमन र निरीक्षण गर्ने ।

३. पशु स्वास्थ्य नियमन् कार्यक्रम कार्यान्वयन: (१) पशु औषधि तथा जैविक पदार्थको भण्डारण निरीक्षण: (क) भेटेरिनरी निरीक्षकले पशु औषधि, जैविक पदार्थहरूको व्यवस्थापन तथा बिक्रि वितरण सम्बन्धी गुणस्तर जाँच गर्दा अनुसूचि १ र २ बमोजिम गर्नु पर्नेछ ।

(ख) भेटेरिनरी औषधि पसलको पहिलो पटक निरीक्षण गर्दा अनुसूची १ र पुनः सोही औषधि पसलको निरीक्षण गर्नुपर्दा अनुसूची २ बमोजिमको अभिलेख राख्नु पर्नेछ ।

(ग) भेटेरिनरी निरीक्षकले निरीक्षणको क्रममा म्याद नाघेको पशु औषधि वा जैविक पदार्थ बिक्री कक्षमा फेला पारेमा यस्ता औषधि वा जैविक पदार्थलाई पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा नियमावली, २०५६ को नियम १८ को कार्यविधि पुरा गरी नष्ट गर्नु पर्नेछ । यसरी नष्ट गरेको जानकारी पशु सेवा विभागमा पठाउनु पर्नेछ ।

(घ) कम्पनीबाट नयाँ बदल्ने प्रायोजनका लागि बाहेक अन्य म्याद नाघेको वा टुटे फुटेका औषधि पसलको कुनै पनि भागमा राखेको फेला परेमा नष्ट गर्नु पर्नेछ ।

(ङ) पशु औषधि पसलको जाँच गर्दा इजाजत पत्रमा उल्लेख भए बमोजिमको नाम साइन बोर्डमा लेखिएको नपाइएमा त्यस्तो बोर्डलाई तुरुन्त हटाउन लगाउने र साइनबोर्ड नपाइएमा तुरुन्त राख्न लगाउनु पर्नेछ ।

(च) कुनै व्यक्तिले आधिकारीक निकायमा पसल दर्ता नगरेको र व्यवसायी प्रमाणपत्र नलिई पशु औषधि पसल सञ्चालन गरेको पाइएमा भेटेरिनरी निरीक्षकले सोको जानकारी पशु सेवा विभागमा गराउनु पर्नेछ ।

(२) पशुपन्छी फार्म र ह्याचरी निरीक्षण: (क) भेटेरिनरी निरीक्षकले आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्र रहेका सरकारी, गैरसरकारी वा निजी क्षेत्रबाट स्थापित पशुपन्छी फार्म र ह्याचरीको निरीक्षण तथा अनुगमन गर्नु पर्नेछ ।

(ख) प्यारेन्ट स्टक फार्म निरीक्षण गर्दा अनुसूची ३, ब्रोइलर पोल्ट्री फार्म निरीक्षण गर्दा अनुसूची ४, व्यवसायिक लेयर्स पोल्ट्री फार्म निरीक्षण गर्दा अनुसूची ५, व्यवसायिक बङ्गुर फार्म निरीक्षण गर्दा अनुसूची ६ बमोजिमका फारामहरू प्रयोग गर्नु पर्नेछ ।

(ग) पन्छी फार्म तथा ह्याचरीले पशु सेवा विभागबाट स्वीकृत ह्याचरी तथा पोल्ट्री ब्रिडिंग फार्मको मापदण्ड, २०६२ अनुसार भए नभएको निरीक्षण गर्नु पर्नेछ । निरीक्षण गर्दा मापदण्डमा उल्लेखित जैविक सुरक्षा नअपनाएको भए मापदण्ड अनुसार गर्न म्याद तोकि लिखित सुझाव दिनु पर्नेछ ।

- (घ) पशु सेवा विभागबाट सिफारिस पत्र वा अनुमति पत्र प्रदान गरिएकोमा सो बमोजिम कार्य भए नभएको निरीक्षण गरी प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (ङ) कुनै पनि निजी फार्मले फार्म प्रयोजनको लागि बाहेक अन्य प्रयोजनको लागि खोप वा अन्य जैविक पदार्थ राखे नराखेको निरीक्षण गरी अभिलेख राख्नु पर्नेछ ।
- (च) फार्मको प्रयोजनको लागि जैविक पदार्थ राख्नु पर्दा सो पदार्थको प्रकृति अनुसार उपयुक्त तापक्रममा भण्डार गर्ने व्यवस्था गरे नगरेको निरीक्षण गरी अभिलेख राख्नु पर्नेछ ।
- (छ) पशुपन्छी फार्म वा ह्याचरीको निरीक्षण गर्दा कुनै पशुपन्छीमा रोगको शंका भएमा रोगको प्रकृति हेरी उपयुक्त संख्यामा नमूना संकलन गरी परीक्षणको लागि तोकिएको प्रयोगशालामा पठाउनु पर्नेछ ।
- (ज) पशुपन्छी फार्म वा ह्याचरीको निरीक्षण गर्दा कुनै पशुमा पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा नियमावली, २०५६ को अनुसूची १० मा उल्लेखित कुनै संक्रामक रोग लागेको पाइएमा वा लाग्न सक्ने शंका लागेमा त्यस्तो पशुलाई प्रचलित नियमानुसार पशुको किसिम र रोगको प्रकृति हेरी छुट्टै राख्न वा विक्री बितरण गर्न रोक लगाई सोको जानकारी यथाशिघ्र पशु सेवा विभागलाई गराउनु पर्नेछ । साथै यस्ता पशुपन्छी वा संक्रमित वस्तुको उपयुक्त नमूना संकलन गरी तोकिएको प्रयोगशालामा परीक्षणको लागि सुरक्षित साथ पठाउनु पर्नेछ । परीक्षणको नतिजा प्राप्त भएपछि सम्बन्धित धनीलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।
- (३) पशु औषधि पसल, पशुपन्छी फार्म, ह्याचरी, मासुपसल, वधस्थल, वधशाला, हाटबजारको तथ्याङ्क व्यवस्थापन: (क) भेटेरिनरी निरीक्षकले आफ्नो कार्य क्षेत्रमा अवस्थित पशुपन्छी औषधि पसल, पशुपन्छी फार्म, ह्याचरी, मासुपसल, वधस्थल, वधशाला र हाटबजारको तथ्यांक संकलन गरी सोको प्रतिवेदन पशु सेवा विभागमा पठाउनु पर्नेछ ।
- (४) भेटेरिनरी नियमन, सिफारिस तथा जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन: (क) भेटेरिनरी निरीक्षकले एन्टीबायोटिक्स (ड्रग) रेसिड्यु, एन्टीबायोटिक्स रेसिसटेन्स, प्रुडेन्ट युज अफ एन्टीबायोटिक्स सम्बन्धमा आफूलाई तोकिएको क्षेत्रमा कार्यरत पशु सेवाका प्राविधिकहरूसँग अन्तरक्रिया गर्नु पर्नेछ ।
- (ख) भेटेरिनरी निरीक्षकले भेटेरिनरी ऐन नियम, मापदण्ड, जुनोटिक रोग, पशु कल्याण सम्बन्धी चेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

- (ग) भेटेरिनरी निरीक्षकले भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रको समन्वयमा कार्य गर्नु पर्नेछ।
- (घ) भेटेरिनरी निरीक्षकले आफुलाई तोकिएको क्षेत्रमा पशु स्वास्थ्य प्रमाणीकरण गरी सोको चौमासिक विवरण पशु सेवा विभागमा पठाउनु पर्नेछ।
- (५) **अभिलेखीकरण र प्रतिवेदन:** (क) भेटेरिनरी निरीक्षकले आफुलाई प्राप्त जिम्मेवारी र लक्षित कार्यक्रम समयमा नै पुरा गरी भए गरेको प्रगति सम्बन्धित कार्यालय प्रमुखबाट प्रमाणित गराएर राख्नु पर्नेछ।
- (ख) भेटेरिनरी निरीक्षकले यस कार्यविधि बमोजिम निरीक्षण, सिफारिस लगायत पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा नियमावली, २०५६ मा तोकिएका अन्य कार्यहरू सम्बन्धी निरीक्षण प्रतिवेदनको अभिलेख राख्ने तथा प्राप्त सूचना संकलन तथा विश्लेषण गर्ने र चौमासिक रूपमा पशु सेवा विभागमा प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्नेछ।
- (ग) भेटेरिनरी निरीक्षकले सूचनाको सम्बेदनशिलता र गोपनियताबारे सजग हुनु पर्नेछ।
- (६) **विविध कार्य तथा निर्देशन कार्यान्वयन गर्ने:** (क) भेटेरिनरी निरीक्षकले पशु सेवा विभाग अन्तरगतको पशुपन्छी आयात निर्यात तथा सिफारिस समितिले दिएको निर्देशन बमोजिम कार्य गरी सहयोग गर्नु पर्नेछ।
- (ख) भेटेरिनरी निरीक्षकले निरीक्षण गर्दा शंकास्पद वा न्यून गुणस्तर हुन सक्ने जैविकी तथा भेटेरिनरी औषधि परीक्षणको लागि भेटेरिनरी गुणस्तर तथा औषधि नियमन प्रयोगशालामा तोकिए बमोजिमको विधि अवलम्बन गरी पठाउनु पर्नेछ।

परिच्छेद - २

खोरेत रोग नियन्त्रण कार्यक्रम कार्यान्वयन

पशुवस्तुमा बिभिन्न समयमा संक्रामक महामारीको रूपमा देखा पर्ने खोरेत रोगका कारण पशु तथा पशुजन्य उत्पादनमा कमि आई पशुपालक कृषकहरूले ठूलो आर्थिक क्षती व्यहोर्दै आएको र सार्क राष्ट्रहरूबाट सन् २०२० सम्ममा खोरेत रोग नियन्त्रण गर्ने प्रतिबद्धता जनाए अनुरूप नेपालमा यो रोग नियन्त्रण कार्य सञ्चालन गर्न राष्ट्रिय खोरेत रोग नियन्त्रण रणनीति (सन् २०१५-२०२५) लागू भैसकेको छ। स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम अनुसार राष्ट्रिय खोरेत रोग नियन्त्रण कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न यो परिच्छेद प्रयोग गर्नुपर्नेछ।

४. **राष्ट्रिय खोरेत रोग नियन्त्रण कार्यक्रमको उद्देश्य:** (१) विश्व पशु स्वास्थ्य संगठनले तोके अनुसार प्रोग्रेसिभ कन्ट्रोल पाथवेमा उल्लेखित प्रावधान अनुरूप क्रमशः खोरेत रोग नियन्त्रणका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।

- (२) खोरेत रोग देखा परेको अवस्थामा तत्काल रोग निदान तथा नियन्त्रण कार्य सञ्चालन गर्ने।
- (३) खोरेत रोगको महामारी अन्यत्र फैलिन नदिने तथा रोग नियन्त्रण कार्यमा संघ प्रदेश तथा स्थानीय तहका सरोकारवालाहरूलाई समन्वयात्मक रूपमा परिचालित गर्ने, गराउने।
- (४) खोरेत रोग नियन्त्रण गर्न जनचेतनामूलक सामग्री तयार गरी सुसूचित गर्ने ।

५. राष्ट्रिय खोरेत रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन विधि: (१) खोप कार्यक्रम: (क) राष्ट्रिय खोरेत रोग नियन्त्रण रणनीतिमा (सन् २०१५-२०२५) तोकिएअनुसार पशु सेवा विभागले कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्नेछ।

- (ख) पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखाले प्राप्त स्रोत साधनको आधारमा पशुहरूको संख्या बढी भएका, रोगको प्रकोप बारम्बार देखापरेका, पशुहरूको बढी मात्रामा ओसार पसार हुने गरेका, व्यावसायिक रूपमा अग्रणी स्थानमा रहेका जिल्लाहरूलाई जोखिमको आधारमा वर्गीकरण गरी खोप लगाउन आवश्यक जोखिममा रहेका पशुहरूको संख्या यकिन गर्नु पर्नेछ। यसरी यकिन गर्न अनुसूची ७ बमोजिमको समितिले आवश्यक कार्य गर्न सक्नेछ।
- (ग) जोखिममा रहेका जिल्ला तथा पशु संख्या यकिन भए पश्चात सो सम्बन्धी जानकारी संघको कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय मार्फत प्रदेश स्थित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयलाई गराउनु पर्नेछ।
- (घ) प्रदेश स्थित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयले पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयहरूलाई संघबाट प्राप्त भएको जोखिम सम्बन्धी विवरण सहित प्रदेश भित्र राष्ट्रिय खोरेत रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन तथा आवश्यक व्यवस्थापन गर्नको लागि निर्देशन दिनु पर्नेछ।
- (ङ) सम्बन्धित प्रदेश स्थित पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले कार्यक्रम सञ्चालन विधिको खण्ड (क) मा उल्लेखित वर्गीकरण सम्बन्धी विवरणको आधारमा प्रदेश भित्र रहेका भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई खोप लगाउने स्थान र संख्या निर्धारण गर्न लगाउन पर्नेछ।
- (च) सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले खोप कार्य सञ्चालन गर्नको लागि कार्यक्षेत्र भित्र रहेका स्थानीय तहहरूको समन्वयमा जोखिमको आधारमा स्थानीय तहहरू छनौट गरी खोप लगाउन पर्ने पशुहरूको संख्या यकिन गर्नु पर्नेछ।
- (छ) खण्ड (च) बमोजिम खोप लगाउने संख्या यकिन गर्दा छनौट गरिएका स्थानीय तहमा रहेका पशु सेवा शाखाहरूले खोप लगाउने स्थानको छनौट तथा खोप लगाउन पर्ने पशुहरूको संख्या यकिन गर्न समन्वय गर्नु पर्नेछ।

- (ज) खण्ड (छ) बमोजिम प्राप्त विवरण भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयलाई र पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले संक्षिप्त विवरण प्रदेश स्थित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ।
- (झ) प्रदेश स्थित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयलाई प्राप्त भएको विवरण संघको कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ। कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयले प्राप्त विवरण पशु सेवा विभागलाई जानकारी गराउनेछ।
- (ञ) पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखाले राष्ट्रिय खोरेत रोग नियन्त्रण कार्यक्रमलाई आवश्यक पर्ने खोपको व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ। राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालामा खोप उत्पादन भए सम्म सोहि खोप यस कार्यमा प्रयोग गर्नुपर्नेछ।
- (ट) राष्ट्रिय खोरेत रोग नियन्त्रण कार्यक्रममा प्रयोग हुने खोप राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालाले जिल्लागत रूपमा तोकिएको मात्रा अनुसार चिस्यान व्यवस्थापन हुने सम्भव भएसम्म सम्बन्धित जिल्ला स्थित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा र जिल्लामा चिस्यान व्यवस्थापनको सम्भाव्यता नभएमा सम्बन्धित पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालालाई सम्बन्धित जिल्लालाई उपलब्ध हुने गरी निःशुल्क उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
- (ठ) राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालाले खोप उत्पादन, भण्डारण तथा ढुवानी व्यवस्थापन सम्बन्धी जानकारी अनिवार्य रूपमा पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखामा गराउनु पर्नेछ।
- (ड) खण्ड (ठ) बमोजिमको खोपको ढुवानी सम्बन्धी जानकारी पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखाले तत्काल संघको कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, प्रदेश स्थित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय तथा भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ।
- (ढ) खोप कार्यको लागि आवश्यक अनुसूची ८ बमोजिमका सामग्रीहरु पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले खरिद गरी भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा निःशुल्क उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
- (ण) खोप लगाउन आवश्यक सामग्री तथा खोप प्राप्त भए पश्चात सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले सम्बन्धित स्थानीय तहहरुलाई सोको जानकारी गराउनु पर्नेछ।

- (त) खोप कार्यक्रम अभियानको रूपमा पहिलो र तेस्रो चौमासिक अवधिमा सम्पन्न गर्नुपर्नेछ। पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले सम्बन्धित प्रदेश भित्र सप्ताहव्यपी रूपमा खोप कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।
- (थ) खोप कार्य सञ्चालन तालिका यकिन भए पश्चात् भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले प्रदेशको पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय र सम्बन्धित पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालालाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। सम्बन्धित पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाले खोप कार्य सञ्चालनको जानकारी संघीय निकायहरूमा गराउनु पर्नेछ।
- (द) खण्ड (ण) बमोजिम जानकारी प्राप्त भए पश्चात् स्थानीय तहको पशु सेवा शाखाले खोप गर्नको लागि खोप लगाउने पशुको संख्या तथा स्थानको आधारमा भ्याक्सिनेटर (ग्रामीण पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ता, निजी स्तरमा कार्यरत भेटेरिनरी जेटी/जेटीए, निजीस्तरमा कार्यरत पशु स्वास्थ्य प्राविधिक तथा पशु चिकित्सक र आवश्यक परेको अवस्थामा सरकारी सेवामा रहेका प्राविधिकहरू) नियुक्त गरी काममा लगाउन सक्नेछ।
- (ध) खोप कार्यक्रम सञ्चालन गर्न भ्याक्सिनेटर नियुक्त गरेको जानकारी सम्बन्धित जिल्ला हेर्ने भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई दिनुपर्नेछ।
- (न) भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले खोप कार्यको सञ्चालन स्थानीय तहको पशु सेवा शाखाको समन्वयमा गर्नुपर्नेछ।
- (प) भ्याक्सिनेशन टोलीहरूले वरफ सहितको कुल बक्स/थर्मसमा संचय गरेको भ्याक्सिन तथा अन्य आवश्यक सामग्री लिई तोकेको ठाउँमा गई भ्याक्सिन गर्नु पर्नेछ।
- (फ) खोपको संचय गर्दा देखि लगाउनुजेल सम्म चिसोको (Cold Chain Maintenance) राम्रो व्यवस्था हुनु पर्नेछ।
- (ब) खोप लगाउनको लागि अटोमेटिक सिरिन्ज वा साधारण सिरिन्जको प्रयोग गर्न सकिनेछ। जुनसुकै सिरिन्ज प्रयोग गरिए पनि प्रत्येक जनावरको लागि छुट्टा छुट्टै निडिल प्रयोग गर्नु पर्नेछ। साधारण सिरिन्ज प्रयोग भएको अवस्थामा प्रत्येक पशुको लागी छुट्टा छुट्टै सिरिन्ज निडिल प्रयोग गर्नु पर्नेछ।
- (भ) पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयको निर्देशन अनुसार भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले स्थानीय तहसँग समन्वय गरी खोप लगाइएको जनावर पहिचान गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाउन पर्नेछ।
- (म) खोप गरिएको जनावरहरूको विवरण भ्याक्सिनेटरले अनुसूची ९ बमोजिमको फारममा सम्बन्धित स्थानीय तह वा वडा कार्यालयबाट प्रमाणित गरी सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा पठाउनु पर्नेछ र सोको जानकारी सम्बन्धित स्थानीय तहमा समेत गराउनु पर्नेछ।

- (य) खोप कार्यक्रमको लागि निःशुल्क प्राप्त हुने खोप बाहेक थप खोप खरिद गरी प्रदेश भित्रका जिल्लाहरूका पशुहरूमा लगाउन सम्बन्धित प्रदेशको भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयले आवश्यक व्यवस्था गर्न सक्नेछ।
- (२) खोपको प्रभावकारिता अनुगमनः (क) स्थानीय तहबाट खोप कार्य सम्पन्न भएको १ हप्ताभित्र सो सम्बन्धी प्रतिवेदन भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई पठाउनु पर्नेछ।
- (ख) खोपको प्रभावकारिता परीक्षणको लागि स्थानीय तहहरूबाट खोप कार्य सम्पन्न भएको मितिले २१ दिन भित्र भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालालाई खोप कार्य सम्पन्न भएको जानकारी पठाउनु पर्नेछ।
- (ग) खोपको प्रभावकारिता अनुगमनको बूँदा नं २ बमोजिमको जानकारी प्राप्त भए पश्चात् सम्बन्धित पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूले तालिका मिलाइ विगतमा खोप लगाएको प्रभावको मूल्याङ्कन, खोप लगाइएको पशुसंख्या आदिका आधारमा जम्मा खोप लगाईएका पशु संख्याको ०.५ प्रतिशत पशुको सिरम संकलन गर्नुपर्नेछ। यसरी नमूना संकलन गर्दा सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र र स्थानीय तहसँग समन्वयमा गर्नु पर्नेछ।
- (घ) सिरम संकलन गर्ने प्रयोजनको लागि ५ मि.लि. क्षमताको डिस्पोजेबल सिरिन्ज निडिल प्रयोग गरी रगत संकलन गर्ने र सिरम छुट्टयाई सिरम भायलमा सारेर कोड नम्बर लेखि सिरम भायल बक्समा राख्नु पर्नेछ।
- (ङ) पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूले संकलित सिरमको प्रारम्भिक परीक्षण गरी आवश्यक परेमा थप परीक्षणको लागि तोकिएको प्रयोगशालामा पठाउनु पर्नेछ।
- (च) प्रयोगशालाहरूले सिरम परीक्षण गर्दा खोरेत रोग विरुद्ध प्रतिरोध क्षमता बिकास भए नभएको निश्चय गर्नु पर्नेछ। प्रयोगशाला परीक्षणको प्रतिवेदन अनिवार्य रूपमा पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा, प्रदेश स्थित पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय, सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई उपलब्ध गराउन पर्नेछ। भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले नमूना संकलन भए अनुसार सम्बन्धित स्थानीय तहहरूलाई नतिजा सम्बन्धी जानकारी गराउनु पर्नेछ।
- (३) खोरेत रोग सर्भिलेन्स तथा आउटब्रेक नियन्त्रणः (क) भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले स्थानीय तहको पशु सेवा शाखाको समन्वयमा जिल्ला भित्र सर्भिलेन्स साइटहरू छनौट गरी छानिएको साइट भित्रमा खोरेत रोगको नियमित अनुगमन गर्नु पर्नेछ। अनुगमनबाट प्राप्त प्रतिवेदन कम्पाइल गरि पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालालाई प्रत्येक महिनाको पहिलो तथा तेश्रो बुधवार पठाउनु पर्नेछ।

- (ख) छनौट गरी छानिएको साइट भित्रबाट सिरोसर्भिलेन्स (एन.एस.पि. तथा एस.पि. सर्भिलेन्स) को लागी आवश्यक नमूना संकलन गरी अनुसूची १० बमोजमको विवरण सहित नमुनाहरू पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालालाई पठाउनु पर्नेछ।
- (ग) खोरेत रोगको आउटब्रेक नियन्त्रणको लागि स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार पशु सेवा विभागले खोप व्यवस्थापन गरी निःशुल्क वितरणको लागि भ्याक्सिन बैंकको रूपमा पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूमा भण्डारण गरी राख्नु पर्नेछ।
- (घ) पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूले प्रत्येक चौमासिकको अन्तमा आफूसँग भएको खोपको स्टकको विवरण पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखालाई अनिवार्य उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
- (ङ) स्थानीय तहहरूको पशु सेवा शाखाहरूले आफ्नो कार्य क्षेत्रमा खोरेत रोग देखापरेमा अनुसूची ११ र १२ बमोजिम रोगको इपिडेमियोलोजिकल अध्ययन प्रतिवेदन सहित अनुसूची १३ अनुसार उपयुक्त नमूना संकलन गरी भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र वा पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालामा पठाउनु पर्नेछ। रोगको प्रकोप सम्बन्धमा भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले आवश्यकता अनुसार थप अन्वेषण गर्न सक्नेछ।
- (च) इपिडेमियोलोजिकल प्रतिवेदन पेश गर्दा रोगको जोखिममा रहेका पशु संख्या अनिवार्य रूपमा उल्लेख गरी रोगको नियन्त्रणको लागि आवश्यक खोपको विवरण समेत उल्लेख गरेको हुनु पर्नेछ।
- (छ) रोगको अन्वेषणको लागि प्राविधिक पृष्ठपोषण आवश्यक भएमा स्थानीय तहको पशु सेवा शाखाले सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र वा सम्बन्धित पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालासँग समन्वय गर्नु पर्नेछ।
- (ज) पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूले प्राप्त नमूनाहरूको प्रारम्भिक परीक्षण गरी आवश्यक परेमा थप परीक्षणको लागि तोकिएको प्रयोगशालामा पठाउनु पर्नेछ।
- (झ) नमूना संकलनको लागि आवश्यक नमूना संकलन किट तोकिएको प्रयोगशालाले तयार गरी सम्बन्धित पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालामा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र वा स्थानीय तहको पशु सेवा शाखाहरूले आवश्यकता अनुसार नमूना संकलन किट सम्बन्धित पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाबाट प्राप्त गर्न सक्नेछन्।
- (ञ) प्रयोगशालाहरूले खोरेत रोग देखापरेको अवस्था वा सिरोसर्भिलेन्सको लागी प्राप्त नमूना परीक्षण गरी सोको प्रतिवेदन अनिवार्य रूपमा पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखालाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। साथै, परीक्षण सम्बन्धी प्रतिवेदन नमूना संकलन भएको स्थानीय तह र सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

- (ट) रोगको आउटब्रेक भएको सूचना र रोग अन्वेषण सम्बन्धी प्रतिवेदन प्राप्त भएमा भ्याक्सिन वैकमा संचित खोप परिचालन गरिनेछ। तर सो खोप परिचालन गर्न आवश्यक परेमा भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र वा पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयको सिफारिस आवश्यक पर्नेछ। यसरी सिफारिस प्राप्त भएमा अवस्थाको विस्तृत समीक्षा गरी आफूसँग भएको स्टकको आधारमा पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाले खोप उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। यसरी खोप उपलब्ध गराएको विवरण पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा, पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय तथा भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
- (ठ) रोगको प्रकोप देखिएको स्थानमा अनुसूची १४ बमोजिम अध्ययन गरी रिङ्ग भ्याक्सिनेसन सन्चालन गर्न सकिने छ ।

- (४) तथ्यांक व्यवस्थापन तथा जनचेतना अभिवृद्धि: (क) भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले स्थानीय तहहरूबाट प्राप्त पशुहरूको तथ्यांक व्यवस्थापन गरी राख्ने तथा सोको प्रतिवेदन पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयमा पठाउनु पर्नेछ।
- (ख) पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले प्रादेशिक मन्त्रालय मार्फत जिल्लागत विवरण प्रत्येक आ.व. को दोस्रो चौमासिक अवधिभित्र संघमा पठाउनु पर्नेछ।
- (ग) भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले स्थानीय तहमा नियुक्त भ्याक्सिनेटरहरूबाट प्राप्त भ्याक्सिनेशनको विवरण कम्पाइल गरी अनुसूची १५ बमोजिमको फाराम अनुसार सारांश विवरण पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले भ्याक्सिन गरिएको विवरण कम्पाइल गरी भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखामा पठाउनु पर्नेछ।
- (घ) रोग सम्बन्धमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्न सूचानामूलक सामग्री तयार तथा वितरण पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा, सम्बन्धित पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय, भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र र स्थानीय तहको पशु सेवा शाखाले गर्नु पर्नेछ।

परिच्छेद - ३

पि.पि.आर. रोग नियन्त्रण कार्यक्रम कार्यान्वयन

नेपालमा पि.पि.आर. रोगको प्रकोपका कारण वर्षेनी धेरै संख्यामा भेडाबाखाहरू प्रभावित भई कृषकहरूले ठूलो आर्थिक क्षति व्यहोर्दै आएका छन् तथा देशमा आवश्यक मासुको आपूर्तिको लागि विदेशबाट समेत खसिबोकाहरू आयात गर्नु परिरहेको छ। यस रोगको नियन्त्रणबाट

भेडाबाखाहरूको स्वास्थ्य सम्बर्द्धनमा टेवा पुग्ने, मासु उत्पादनमा मुलुक आत्मनिर्भर हुने र राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा परेको नकारात्मक प्रभाव हट्ने भएकोले स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम अनुसार राष्ट्रिय पि.पि.आर. रोग नियन्त्रण कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न यो परिच्छेद प्रयोग गर्नुपर्नेछ।

६. राष्ट्रिय पि.पि.आर रोग नियन्त्रण कार्यक्रमको उद्देश्य: १) पि.पि.आर. रोग विरुद्ध खोप कार्य सञ्चालन गरी रोगका कारण पशुजन्य उत्पादनमा हुने गरेको क्षतिलाई न्यूनीकरण गर्ने ।

२) पि.पि.आर. रोग देखा परेको अवस्थामा तत्काल रोग निदान तथा नियन्त्रण कार्य सञ्चालन गर्ने ।

३) पि.पि.आर. रोगको महामारी अन्यत्र फैलिन नदिने तथा रोग नियन्त्रण कार्यमा संघ प्रदेश तथा स्थानीय तहका सरोकारवालाहरूलाई समन्वयात्मक रूपमा परिचालित गर्ने, गराउने ।

४) पि.पि.आर. रोग नियन्त्रण गर्न जनचेतनामूलक सामग्री तयार गरी सुसूचित गर्ने ।

७. राष्ट्रिय पि.पि.आर. रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन विधि: (१) खोप कार्यक्रम: (क) राष्ट्रिय पि.पि.आर. रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन गर्नको लागि पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखाले प्राप्त स्रोत साधनको आधारमा, भेडा बाखाको संख्या बढी भएका, रोगको प्रकोप बारम्बार देखापरेका, भेडाबाखाको बढी मात्रामा ओसार पसार हुने गरेका, व्यावसायिक रूपमा अग्रणी स्थानमा रहेका र अन्तर्राष्ट्रिय सिमा जोडिएका जिल्लाहरूलाई जोखिमको आधारमा वर्गीकरण गरी खोप लगाउन आवश्यक जोखिममा रहेका भेडाबाखाको संख्या यकिन गर्नु पर्नेछ। यसरी यकिन गर्न अनुसूची ७ बमोजिमको समितिले आवश्यक कार्य गर्न सक्नेछ।

(ख) जोखिममा रहेका जिल्ला तथा पशु संख्या यकिन भए पश्चात सो सम्बन्धी जानकारी संघको कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय मार्फत प्रदेश स्थित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयलाई गराउनु पर्नेछ।

(ग) प्रदेश स्थित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयले पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयहरूलाई संघबाट प्राप्त भएको जोखिम सम्बन्धी विवरण सहित प्रदेश भित्र राष्ट्रिय पि.पि.आर. रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन तथा आवश्यक व्यवस्थापन गर्नको लागि निर्देशन दिनु पर्नेछ।

(घ) सम्बन्धित प्रदेश स्थित पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले कार्यक्रम सञ्चालन विधिको खण्ड (क) मा उल्लेखित वर्गीकरण सम्बन्धी विवरणको आधारमा प्रदेश भित्र रहेका भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई खोप लगाउने स्थान र संख्या निर्धारण गर्न लगाउन पर्नेछ।

(ङ) सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले खोप कार्य सञ्चालन गर्नको लागि कार्यक्षेत्र भित्र रहेका स्थानीय तहहरूको समन्वयमा जोखिमको आधारमा स्थानीय तहहरू छनौट गरी खोप लगाउन पर्ने भेडाबाखाको संख्या यकिन गर्नु पर्नेछ।

- (च) खण्ड (ड) बमोजिम खोप लगाउने संख्या यकिन गर्दा छनौट गरिएका स्थानीय तहमा रहेका पशु सेवा शाखाहरूले जोखिमको आधारमा खोप लगाउने स्थानको छनौट तथा खोप लगाउन पर्ने भेडाबाखाको संख्या यकिन गरी सो को जानकारी भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई गराउनु पर्नेछ।
- (छ) खण्ड (च) बमोजिमको प्राप्त विवरण भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयलाई र पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले संक्षिप्त विवरण प्रदेश स्थित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ।
- (ज) प्रदेश स्थित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयलाई प्राप्त भएको विवरण संघको कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ। कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयले प्राप्त विवरण पशु सेवा विभागलाई जानकारी गराउनेछ।
- (झ) पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखाले राष्ट्रिय पि.पि.आर रोग नियन्त्रण कार्यक्रमलाई आवश्यक पर्ने खोप उत्पादनको लागि राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालालाई निर्देशन दिनु पर्नेछ।
- (ञ) राष्ट्रिय पि.पि.आर. रोग नियन्त्रण कार्यक्रमको लागि आवश्यक खोप राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालाले उत्पादन गरी जिल्लागत रूपमा तोकिएको मात्रा अनुसार चिस्यान व्यवस्थापन हुने सम्भव भएसम्म सम्बन्धित जिल्ला स्थित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा र जिल्लामा चिस्यान व्यवस्थापनको सम्भाव्यता नभएमा सम्बन्धित पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालालाई सम्बन्धित जिल्लालाई उपलब्ध हुने गरी निःशुल्क उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
- (ट) राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालाले खोप उत्पादन तथा ढुवानी सम्बन्धी जानकारी अनिवार्य रूपमा पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखामा गराउनु पर्नेछ।
- (ठ) खण्ड (ट) बमोजिमको खोपको ढुवानी सम्बन्धी जानकारी पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखाले तत्काल संघको कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, प्रदेश स्थित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय तथा भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ।
- (ड) खोप कार्यको लागि अनुसूची ८ बमोजिमका आवश्यक सामग्रीहरू पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले खरिद गरी भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा निःशुल्क उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

- (ढ) खोप लगाउन आवश्यक सामग्री तथा खोप प्राप्त भए पश्चात सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले सम्बन्धित स्थानीय तहहरूलाई सोको जानकारी गराउनु पर्नेछ।
- (ण) खोप कार्यक्रम अभियानको रूपमा दोस्रो र तेस्रो चौमासिक अवधिमा सम्पन्न गर्नुपर्नेछ। पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले सम्बन्धित प्रदेश भित्र सप्ताहव्यपी रूपमा पि.पि.आर. खोप कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।
- (त) खोप कार्य सञ्चालन तालिका यकिन भए पश्चात् भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले प्रदेशको पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय र पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालालाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। सम्बन्धित पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाले संघीय निकायहरूमा जानकारी गराउनु पर्नेछ।
- (थ) खण्ड (ढ) बमोजिम जानकारी प्राप्त भए पश्चात् स्थानीय तहको पशु सेवा शाखाले खोप गर्नको लागि खोप लगाउने भेडाबाखाको संख्या तथा स्थानको आधारमा भ्याक्सिनेटर (ग्रामीण पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ता, निजी स्तरमा कार्यरत भेटेरिनरी जेटी/जेटीए, इच्छुक निजीस्तरमा कार्यरत पशु स्वास्थ्य प्राविधिक तथा पशु चिकित्सक र आवश्यक परेको अवस्थामा सरकारी सेवामा रहेका प्राविधिकहरू) नियुक्त गरी काममा लगाउन सक्नेछ।
- (द) खोप कार्यक्रम सञ्चालन गर्न भ्याक्सिनेटर नियुक्त गरेको जानकारी सम्बन्धित जिल्ला हेर्ने भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई दिनुपर्नेछ।
- (ध) भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले खोप कार्यको सञ्चालन स्थानीय तहको पशु सेवा शाखाको समन्वयमा गर्नुपर्नेछ।
- (न) भ्याक्सिनेशन टोलीहरूले वरफ सहितको कुल बक्स/थर्मसमा संचय गरेको भ्याक्सिन तथा अन्य आवश्यक सामग्री लिई तोकेको ठाउँमा गई भ्याक्सिन गर्नु पर्नेछ।
- (प) खोपको संचय गददिखि घोल बनाई खोप लगाउनुजेल सम्म चिसोको (Cold Chain Maintenance) राम्रो ब्यवस्था हुनु पर्नेछ। घोल बनाई सके पश्चात सकेसम्म छिटो (आधा घण्टा भित्रमा) खोप कार्य गर्नु पर्नेछ।
- (फ) खोप लगाउनको लागि अटोमेटिक सिरिन्ज वा साधारण सिरिन्जको प्रयोग गर्न सकिनेछ। जुनसुकै सिरिन्ज प्रयोग गरिए पनि एकै गोठका बढिमा प्रति १० जनावर वा सो भन्दा कम भएमा प्रति गोठको लागि छुट्टा छुट्टै निडिल प्रयोग गर्नु पर्नेछ। साधारण सिरिन्ज प्रयोग भएको अवस्थामा बढिमा प्रति ३० जनावरको लागि एक सिरिन्ज प्रयोग गर्नु पर्नेछ।
- (ब) खोप लगाइएको जनावर पहिचान गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाउन पर्नेछ।
- (भ) खोप गरिएको भेडाबाखाहरूको विवरण भ्याक्सिनेटरले अनुसूची १६ बमोजिमको फारममा सम्बन्धित स्थानीय तह वा वडा कार्यालयबाट प्रमाणित गरी सम्बन्धित

भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा पठाउनु पर्नेछ र सोको जानकारी सम्बन्धित स्थानीय तहमा समेत गराउनु पर्नेछ।

(म) खोप कार्यक्रमको लागि राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालाबाट निःशुल्क प्राप्त हुने खोप बाहेक थप खोप खरिद गरी प्रदेश भित्रका जिल्लाहरूका पशुहरूमा लगाउन सम्बन्धित प्रदेशको भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयले आवश्यक व्यवस्था गर्न सक्नेछ।

(२) खोपको प्रभावकारिता अनुगमनः (क) स्थानीय तहबाट खोप कार्य सम्पन्न भएको १ हप्ताभित्र सो सम्बन्धी प्रतिवेदन भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई पठाउनु पर्नेछ।

(ख) भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले खोपको प्रभावकारिता परीक्षणको लागि स्थानीय तहहरूबाट खोप लगाएको सम्बन्धी विवरण पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालालाई खोप कार्य सम्पन्न भएको २१ दिन अगावै पठाउनु पर्नेछ।

(ग) खोपको प्रभावकारिता अनुगमनको खण्ड (ख) बमोजिमको जानकारी प्राप्त भए पश्चात् सम्बन्धित पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूले तालिका मिलाइ विगतमा खोप लगाएको प्रभावको मूल्याङ्कन, खोप लगाइएको संख्या आदिका आधारमा जम्मा खोप लगाईएका पशु संख्याको १.५ प्रतिशत पशुको सिरम संकलन गर्नुपर्नेछ। यसरी नमूना संकलन गर्दा सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र र स्थानीय तहसँग समन्वयमा गर्नु पर्नेछ।

(घ) सिरम संकलन गर्ने प्रयोजनको लागि ५ मि.लि. क्षमताको डिस्पोजेबल सिरिन्ज निडिल प्रयोग गरी रगत संकलन गर्ने र सिरम छुट्टयाई सिरम भायलमा सारेर कोड नम्बर लेखि सिरम भायल बक्समा राख्नु पर्नेछ।

(ङ) पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूले संकलित सिरमको प्रारम्भिक परीक्षण गरी आवश्यक परेमा थप परीक्षणको लागि तोकिएको प्रयोगशालामा पठाउनु पर्नेछ।

(च) प्रयोगशालाहरूले सिरम परीक्षण गर्दा पि.पि.आर. रोग विरुद्ध प्रतिरोध क्षमता बिकास भए नभएको निश्चयित गर्नु पर्नेछ। प्रयोगशाला परीक्षणको प्रतिवेदन अनिवार्य रूपमा पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा, प्रदेश स्थित पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय, सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई उपलब्ध गराउन पर्नेछ। भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले नमूना संकलन भए अनुसार सम्बन्धित स्थानीय तहहरूलाई नतिजा सम्बन्धी जानकारी गराउनु पर्नेछ।

(३) पि.पि.आर. रोग आउटब्रेक नियन्त्रणः (क) पि.पि.आर. रोगको आउटब्रेक नियन्त्रणको लागि स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालाले आवश्यक खोप

उत्पादन गरी निःशुल्क वितरणको लागि भ्याक्सिन बैकको रुपमा पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरुमा भण्डारण गरी राख्नु पर्नेछ।

- (ख) पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरुले प्रत्येक चौमासिकको अन्तमा आफूसँग भएको खोपको स्टकको विवरण पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखालाई अनिवार्य उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
- (ग) स्थानीय तहहरुको पशु सेवा शाखाहरुले आफ्नो कार्य क्षेत्रमा पि.पि.आर. रोग देखापरेमा अनुसूची १२ बमोजिमको विस्तृत रोग अन्वेषण प्रतिवेदन सहित नमूना (Nasal Swab, Tissue Sample, Serum) संकलन गरी भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र वा पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालामा पठाउनु पर्नेछ। नमूना संकलन भएको वा नभएको अवस्थामा समेत रोग सम्बन्धी जानकारी ई-मेल, फ्याक्स वा पत्रबाट तत्काल भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र वा पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालामा पठाउनु पर्नेछ।
- (घ) इपिडेमियोलोजिकल प्रतिवेदन पेश गर्दा रोगको जोखिममा रहेका पशु संख्या अनिवार्य रुपमा उल्लेख गरी रोगको नियन्त्रणको लागि आवश्यक खोपको विवरण समेत उल्लेख गरेको हुनु पर्नेछ।
- (ङ) रोगको अन्वेषणको लागि प्राविधिक पृष्ठपोषण आवश्यक भएमा स्थानीय तहको पशु सेवा शाखाले सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र वा सम्बन्धित पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालासँग समन्वय गर्नु पर्नेछ।
- (च) प्रयोगशालाहरुले इपिडेमियोलोजिकल प्रतिवेदनसाथ प्राप्त नमूना परीक्षण गरी रोग भए नभएको निष्कर्ष निकाल्नु पर्नेछ र सो को प्रतिवेदन अनिवार्य रुपमा पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखालाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। साथै, परीक्षण सम्बन्धी प्रतिवेदन नमूना संकलन भएको स्थानीय तह र सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
- (छ) रोगको आउटब्रेक भएको सूचना र रोग अन्वेषण सम्बन्धी प्रतिवेदन प्राप्त भएमा भ्याक्सिन बैकमा संचित खोप परिचालन गरिनेछ। तर सो खोप परिचालन गर्न आवश्यक परेमा भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र वा पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयको सिफारिस आवश्यक पर्नेछ। यसरी सिफारिस प्राप्त भएमा अवस्थाको विस्तृत समीक्षा गरी आफूसँग भएको स्टकको आधारमा पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाले खोप उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। यसरी खोप उपलब्ध गराएको विवरण पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा, पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय तथा भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

- (४) तथ्यांक व्यवस्थापन तथा जनचेतना अभिवृद्धि: (क) भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले स्थानीय तहहरूबाट प्राप्त भेडावाखाको तथ्यांक व्यवस्थापन गरी राख्ने तथा सोको प्रतिवेदन पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयमा पठाउनु पर्नेछ।
- (ख) पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले प्रादेशिक मन्त्रालय मार्फत जिल्लागत विवरण प्रत्येक आ. व. को दोस्रो चौमासिक अवधिभित्र संघमा पठाउनु पर्नेछ।
- (ग) भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले स्थानीय तहमा नियुक्त भ्याक्सिनेटरहरूबाट प्राप्त भ्याक्सिनेशनको विवरण कम्पाइल गरी अनुसूची १७ बमोजिमको फाराम अनुसार सारांश विवरण पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले भ्याक्सिन गरिएको विवरण कम्पाइल गरी भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखामा पठाउनु पर्नेछ।
- (घ) रोग सम्बन्धमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्न सूचनामूलक सामग्री तयार तथा वितरण पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा, सम्बन्धित पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय, भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र र स्थानीय तहको पशु सेवा शाखाले गर्नु पर्नेछ।

परिच्छेद ४

क्लासिकल स्वाइन फिभर रोग नियन्त्रण कार्यक्रम कार्यान्वयन

क्लासिकल स्वाइन फिभर/बङ्गुरको हैजाको प्रकोपका कारण नेपालमा बर्षेनी धेरै संख्यामा सुँगुर, बङ्गुरहरु प्रभावित भई ठूलो आर्थिक क्षति हुनेगरेकोछ। सुँगुर, बङ्गुर, बँदेल आदिमा यस रोगको नियन्त्रणबाट पशुवस्तुको स्वास्थ्य सम्बर्द्धन भई मासु उत्पादनमा सहयोग पुगनुका साथै राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा समेत सकारात्मक प्रभाव पर्ने भएकोले स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम अनुसार क्लासिकल स्वाइन फिभर रोग नियन्त्रण कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न यो परिच्छेद प्रयोग गर्नुपर्नेछ।

८. राष्ट्रिय क्लासिकल स्वाइन फिभर रोग नियन्त्रण कार्यक्रमको उद्देश्य: (१) क्लासिकल स्वाइन फिभर रोग विरुद्ध खोप कार्य सञ्चालन गरी रोगका कारण पशुजन्य उत्पादनमा हुने गरेको क्षतिलाई न्यूनीकरण गर्ने।

(२) क्लासिकल स्वाइन फिभर रोगको महामारी अन्यत्र फैलिन नदिने तथा रोग नियन्त्रण कार्यमा संघ प्रदेश तथा स्थानीय तहका सरोकारवालाहरुलाई समन्वयात्मक रूपमा परिचालित गर्ने, गराउने।

(३) खोप लगाईएका पशुमा खोपले दिएको प्रतिरोधात्मक क्षमता अनुगमन गर्ने।)

(४) क्लासिकल स्वाइन फिभर रोग नियन्त्रण गर्न जनचेतनामूलक सामग्री तयार गरी सुसूचित गर्ने।

९. राष्ट्रिय क्लासिकल स्वाइन फिभर रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन विधि: (१) खोप कार्यक्रम: (क) राष्ट्रिय क्लासिकल स्वाइन फिभर रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन गर्नको लागि पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखाले प्राप्त स्रोत साधनको आधारमा, सुँगुर, बङ्गुर, बँदेलको संख्या बढी भएका, रोगको प्रकोप बारम्बार देखापरेका, व्यवसायिक रूपमा अग्रणी स्थानमा रहेका र अन्तर्राष्ट्रिय सीमानासँग जोडिएका जिल्लाहरुलाई जोखिमको आधारमा वर्गीकरण गरी खोप लगाउन आवश्यक जोखिममा रहेका पशुको संख्या यकिन गर्नु पर्नेछ। यसरी यकिन गर्न अनुसूची ७ बमोजिमको समितिले आवश्यक कार्य गर्न सक्नेछ।

(ख) जोखिममा रहेका जिल्ला तथा पशु संख्या यकिन भए पश्चात सो सम्बन्धी जानकारी संघको कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय मार्फत प्रदेश स्थित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ।

(ग) प्रदेश स्थित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयले पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयहरुलाई संघबाट प्राप्त भएको जोखिम सम्बन्धी विवरण सहित प्रदेश भित्र राष्ट्रिय क्लासिकल स्वाइन फिभर रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन तथा आवश्यक व्यवस्थापन गर्नको लागि निर्देशन दिनु पर्नेछ।

- (घ) सम्बन्धित प्रदेश स्थित पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले कार्यक्रम सञ्चालन विधिको खण्ड (क) मा उल्लेखित वर्गीकरण सम्बन्धी विवरणको आधारमा प्रदेश भित्र रहेका भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई खोप लगाउने स्थान र संख्या निर्धारण गर्न लगाउन पर्नेछ।
- (ङ) सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले खोप कार्य सञ्चालन गर्नको लागि कार्यक्षेत्र भित्र रहेका स्थानीय तहहरूको समन्वयमा जोखिमको आधारमा स्थानीय तहहरू छनौट गरी खोप लगाउन पर्ने सुँगुर, बङ्गुर, बँदेलको संख्या यकिन गर्नु पर्नेछ।
- (च) खण्ड (ङ) बमोजिम खोप लगाउने संख्या यकिन गर्दा छनौट गरिएका स्थानीय तहमा रहेका पशु सेवा शाखाहरूले जोखिमको आधारमा खोप लगाउने स्थानको छनौट तथा खोप लगाउन पर्ने सुँगुर, बङ्गुर, बँदेलको संख्या यकिन गरी सोको जानकारी भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई गराउनु पर्नेछ।
- (छ) खण्ड (च) बमोजिम प्राप्त विवरण भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयलाई र पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले संक्षिप्त विवरण प्रदेश स्थित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ।
- (ज) प्रदेश स्थित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयलाई प्राप्त भएको विवरण संघको कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ। कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयले प्राप्त विवरण पशु सेवा विभागलाई जानकारी गराउनेछ।
- (झ) पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखाले राष्ट्रिय क्लासिकल स्वाइन फिभर रोग नियन्त्रण कार्यक्रमलाई आवश्यक पर्ने खोप उत्पादनको लागि राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालालाई निर्देशन दिनु पर्नेछ।
- (ञ) राष्ट्रिय क्लासिकल स्वाइन फिभर रोग नियन्त्रण कार्यक्रमको लागि आवश्यक खोप राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालाले उत्पादन गरी जिल्लागत रूपमा तोकिएको मात्रा अनुसार चिस्यान व्यवस्थापन हुने सम्भव भएसम्म सम्बन्धित जिल्ला स्थित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा र जिल्लामा चिस्यान व्यवस्थापनको सम्भाव्यता नभएमा सम्बन्धित पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालालाई सम्बन्धित जिल्लालाई उपलब्ध हुने गरी निःशुल्क उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
- (ट) राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालाले खोप उत्पादन तथा ढुवानी सम्बन्धी जानकारी अनिवार्य रूपमा पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखामा गराउनु पर्नेछ।
- (ठ) खण्ड (ट) बमोजिमको खोप ढुवानी सम्बन्धी जानकारी पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखाले तत्काल संघको कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, प्रदेश स्थित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, पशुपन्छी तथा

मत्स्य विकास निर्देशनालय तथा भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ।

- (ड) खोप कार्यको लागि अनुसूची ८ बमोजिमका आवश्यक सामग्रीहरू पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले खरिद गरी भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा निःशुल्क उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
- (ढ) खोप लगाउन आवश्यक सामग्री तथा खोप प्राप्त भए पश्चात सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले सम्बन्धित स्थानीय तहहरूलाई सोको जानकारी गराउनु पर्नेछ।
- (ण) खोप कार्यक्रम अभियानको रूपमा दोस्रो र तेस्रो चौमासिक अवधिमा सम्पन्न गर्नुपर्नेछ। पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले सम्बन्धित प्रदेश भित्र सप्ताहव्यापी रूपमा क्लासिकल स्वाइन फिभर खोप कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।
- (त) खोप कार्य सञ्चालन तालिका यकिन भए पश्चात भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले प्रदेशको पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय र पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालालाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। सम्बन्धित पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाले संघीय निकायहरूमा जानकारी गराउनु पर्नेछ।
- (थ) खण्ड (ढ) बमोजिम जानकारी प्राप्त भए पश्चात स्थानीय तहको पशु सेवा शाखाले खोप गर्नको लागि खोप लगाउने सुँगुर, बङ्गुर, बँदेलको संख्या तथा स्थानको आधारमा भ्याक्सिनेटर (ग्रामीण पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ता, निजी स्तरमा कार्यरत भेटेरिनरी जेटी/जेटीए, इच्छुक निजीस्तरमा कार्यरत पशु स्वास्थ्य प्राविधिक तथा पशु चिकित्सक र आवश्यक परेको अवस्थामा सरकारी सेवामा रहेका प्राविधिकहरू) नियुक्त गरी काममा लगाउन सक्नेछ।
- (द) खोप कार्यक्रम सञ्चालन गर्न भ्याक्सिनेटर नियुक्त गरेको जानकारी सम्बन्धित जिल्ला हेर्ने भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई दिनुपर्नेछ।
- (ध) भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले खोप कार्यको सञ्चालन स्थानीय तहको पशु सेवा शाखाको समन्वयमा गर्नुपर्नेछ।
- (न) भ्याक्सिनेशन टोलीहरूले वरफ सहितको कुल बक्स/थर्मसमा संचय गरेको भ्याक्सिन तथा अन्य आवश्यक सामग्री लिई तोकेको ठाउँमा गई भ्याक्सिन गर्नु पर्नेछ।
- (प) खोपको संचय गर्दा देखि घोल बनाई खोप लगाउन्जेल सम्म चिसोको (Cold Chain Maintenance) राम्रो व्यवस्था हुनु पर्नेछ।
- (फ) खोप लगाउनको लागि अटोमेटिक सिरिन्ज वा साधारण सिरिन्जको प्रयोग गर्न सकिनेछ। जुनसुकै सिरिन्ज प्रयोग गरिए पनि प्रति जनावर लागि छुट्टा छुट्टै निडिल प्रयोग गर्नु पर्नेछ। साधारण सिरिन्ज प्रयोग भएको अवस्थामा प्रति ५ जनावरको लागि एक सिरिन्ज प्रयोग गर्नु पर्नेछ।
- (ब) खोप लगाइएको जनावर/वथान पहिचान गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाउन पर्नेछ।

- (भ) खोप लगाइएको सुँगुर, बङ्गुर, बँदेलको विवरण भ्याक्सिनेटरले अनुसूची १८ बमोजिमको फारममा सम्बन्धित स्थानीय तह वा वडा कार्यालयबाट प्रमाणित गरी सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा पठाउनु पर्नेछ र सोको जानकारी सम्बन्धित स्थानीय तहमा समेत गराउनु पर्नेछ।
- (म) खोप कार्यक्रमको लागि राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालाबाट निःशुल्क प्राप्त हुने खोप बाहेक थप खोप खरिद गरी प्रदेश भित्रका जिल्लाहरूका सुँगुर, बङ्गुर, बँदेल आदिमा लगाउन सम्बन्धित प्रदेशको भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयले आवश्यक व्यवस्था गर्न सक्नेछ।

- (२) खोपको प्रभावकारिता अनुगमनः (क) स्थानीय तहबाट खोप कार्य सम्पन्न भएको १ हप्ताभित्र सो सम्बन्धी प्रतिवेदन भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई पठाउनु पर्नेछ।
- (ख) भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले खोपको प्रभावकारीता परीक्षणको लागि स्थानीय तहहरूबाट खोप लगाएको विवरण सम्बन्धित पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालालाई खोप कार्य सम्पन्न भएको २१ दिन अगावै पठाउनु पर्नेछ।
- (ग) खोपको प्रभावकारीता अनुगमनको खण्ड (ख) बमोजिमको जानकारी प्राप्त भए पश्चात सम्बन्धित पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूले तालिका मिलाइ विगतमा खोप लगाएको प्रभावको मूल्याङ्कन, खोप लगाइएको संख्या आदिका आधारमा जम्मा खोप लगाईएका पशु संख्याको ०.५ प्रतिशत पशुको सिरम संकलन गर्नुपर्नेछ। यसरी नमूना संकलन गर्दा सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र र स्थानीय तहसँग समन्वयमा गर्नु पर्नेछ।
- (घ) सिरम संकलन गर्ने प्रयोजनको लागि ५ मि.लि. क्षमताको डिस्पोजेबल सिरिन्ज निडिल प्रयोग गरि रगत संकलन गर्ने र सिरम छुट्टयाई सिरम भायलमा सारेर कोड नम्बर लेखि सिरम भायल बक्समा राख्नु पर्नेछ।
- (ङ) पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूले संकलित सिरमको प्रारम्भिक परीक्षण गरी आवश्यक परेमा थप परीक्षणको लागि तोकिएको प्रयोगशालामा पठाउनु पर्नेछ।
- (च) प्रयोगशालाहरूले सिरम परीक्षण गर्दा क्लासिकल स्वाइन फिभर रोग विरुद्ध प्रतिरोधात्मक क्षमता बिकास भए नभएको यकिन गर्नु पर्नेछ। प्रयोगशाला परीक्षणको प्रतिवेदन अनिवार्य रूपमा पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा, प्रदेश स्थित पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय, सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई उपलब्ध गराउन पर्नेछ। भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले नमूना संकलन भए अनुसार सम्बन्धित स्थानीय तहहरूलाई नतिजा सम्बन्धी जानकारी गराउनु पर्नेछ।

- (३) क्लासिकल स्वाइन फिभर रोग आउटब्रेक नियन्त्रणः (क) क्लासिकल स्वाइन फिभर रोगको रोगको आउटब्रेक नियन्त्रणको लागि स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार राष्ट्रिय खोप उत्पादन

प्रयोगशालाले आवश्यक खोप उत्पादन गरी निःशुल्क वितरणको लागि भ्याक्सिन बैंकको रूपमा पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूमा भण्डारण गरी राख्नु पर्नेछ। पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूले प्रत्येक चौमासिकको अन्तमा आफूसँग भएको खोपको स्टकको विवरण पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखालाई अनिवार्य उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

- (ख) स्थानीय तहहरूको पशु सेवा शाखाहरूले आफ्नो कार्य क्षेत्रमा क्लासिकल स्वाइन फिभर रोग देखापरेमा अनुसूची १२ बमोजिमको विस्तृत रोग अन्वेषण प्रतिवेदन सहित नमूना (Spleen, lungs, Lymph nodes, Intestine, Blood, Serum) संकलन गरी भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र वा पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालामा पठाउनु पर्नेछ। नमूना संकलन भएको वा नभएको अवस्थामा समेत रोग सम्बन्धी जानकारी ई-मेल फ्याक्स वा पत्रबाट तत्काल भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र वा पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालामा पठाउनु पर्नेछ।
- (ग) इपिडेमियोलोजिकल प्रतिवेदन पेश गर्दा रोगको जोखिममा रहेका पशु संख्या अनिवार्य रूपमा उल्लेख गरी रोगको नियन्त्रणको लागि आवश्यक खोपको विवरण समेत उल्लेख गरेको हुनु पर्नेछ।
- (घ) रोगको अन्वेषणको लागि प्राविधिक पृष्ठपोषण आवश्यक भएमा स्थानीय तहको पशु सेवा शाखाले सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र वा सम्बन्धित पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालासँग समन्वय गर्नु पर्नेछ।
- (ङ) प्रयोगशालाहरूले इपिडेमियोलोजिकल प्रतिवेदनसाथ प्राप्त नमूना परीक्षण गरी रोग भए नभएको यकिन गर्नु पर्नेछ र सोको प्रतिवेदन अनिवार्य रूपमा पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखालाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। साथै, परीक्षण सम्बन्धी प्रतिवेदन नमूना संकलन भएको स्थानीय तह र सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
- (च) रोगको आउटब्रेक भएको सूचना र रोग अन्वेषण सम्बन्धी प्रतिवेदन प्राप्त भएमा भ्याक्सिन बैंकमा संचित खोप परिचालन गरिनेछ। तर सो खोप परिचालन गर्न आवश्यक परेमा भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र वा पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयको सिफारिस आवश्यक पर्नेछ। यसरी सिफारिस प्राप्त भएमा अवस्थाको विस्तृत समीक्षा गरी आफूसँग भएको स्टकको आधारमा पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाले खोप उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। यसरी खोप उपलब्ध गराएको विवरण पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा, पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय तथा भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

- (४) तथ्यांक व्यवस्थापन तथा जनचेतना अभिवृद्धि: (क) भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले स्थानीय तहहरूबाट प्राप्त सुँगुर, बङ्गुर, बैदेलको तथ्यांक व्यवस्थापन गरी राख्ने तथा सोको प्रतिवेदन पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयमा पठाउनु पर्नेछ।
- (ख) पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले प्रदेशिक मन्त्रालय मार्फत जिल्लागत विवरण प्रत्येक आ.व.को दोस्रो चौमासिक अवधिभित्र संघमा पठाउनु पर्नेछ।
- (ग) भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले स्थानीय तहमा नियुक्त भ्याक्सिनेटरहरूबाट प्राप्त भ्याक्सिनेशनको विवरण कम्पाइल गरी अनुसूची १९ बमोजिमको फारम अनुसार सारांश विवरण पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले भ्याक्सिन गरिएको विवरण कम्पाइल गरी भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखामा पठाउनु पर्नेछ।
- (घ) रोग सम्बन्धमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्न सूचनामूलक सामग्री तयार तथा वितरण पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा, सम्बन्धित पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय, भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र र स्थानीय तहको पशु सेवा शाखाले गर्नु पर्नेछ।

परिच्छेद ५

राष्ट्रिय भ्यागुते र चरचरे रोग नियन्त्रण कार्यक्रम कार्यान्वयन

गाईभैंसीमा पास्चुरेला मल्टोसिडा र क्लोस्ट्रिडियम चौभाई नामक जिवाणुको कारणबाट लाग्ने भ्यागुते (एच.एस.) र चरचरे (वि.क्यू.) रोगहरू देखा परेमा गाई भैंसी लगायतका पशुहरूमा उच्च मृत्यु हुने तथा उत्पादनमा समेत ठूलो हास हुने तथा नेपालमा वर्षेनि यो रोग देखा परिरहेको सन्दर्भमा यसको नियन्त्रणबाट पशुको स्वास्थ्य सम्बर्द्धनमा टेवा पुग्ने, दुध र मासु उत्पादनमा वृद्धि हुने भएकोले स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम अनुसार भ्यागुते र चरचरे रोग नियन्त्रण कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न यो परिच्छेद प्रयोग गर्नुपर्नेछ।

१०. राष्ट्रिय भ्यागुते र चरचरे रोग नियन्त्रण कार्यक्रमको उद्देश्य: (१) भ्यागुते र चरचरे रोग विरुद्ध खोप कार्य सञ्चालन गरी रोगका कारण पशुजन्य उत्पादनमा हुने गरेको क्षतिलाई न्यूनीकरण गर्ने ।
- (२) भ्यागुते र चरचरे रोग देखा परेको अवस्थामा तत्काल रोग निदान तथा नियन्त्रण कार्य सञ्चालन गर्ने ।
- (३) भ्यागुते र चरचरे रोगको महामारी अन्यत्र फैलिन नदिने तथा रोग नियन्त्रण कार्यमा संघ प्रदेश तथा स्थानीय तहका सरोकारवालाहरूलाई समन्वयात्मक रूपमा परिचालित गर्ने, गराउने ।

(४) भ्यागुते र चरचरे रोग नियन्त्रण गर्न जनचेतनामूलक सामग्री तयार गरी सुसूचित गर्ने।

११. राष्ट्रिय भ्यागुते र चरचरे रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन विधि: (१) खोप कार्यक्रम: (क) भ्यागुते र चरचरे रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन गर्नको लागि पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखाले प्राप्त स्रोत साधनको आधारमा गाई, भैंसीको संख्या बढी भएका, रोगको प्रकोप बारम्बार देखापरेका, गाईभैंसीलाई सामान ओसारपसार तथा खेतीपातीमा प्रयोग हुने गरेका क्षेत्र तथा व्यावसायिक पशुपालन हुने जिल्लाहरूलाई जोखिमको आधारमा वर्गीकरण गरी खोप लगाउन आवश्यक जोखिममा रहेका गाईभैंसीको संख्या यकिन गर्नु पर्नेछ। यसरी यकिन गर्न अनुसूची ७ बमोजिमको समितिले आवश्यक कार्य गर्न सक्नेछ।
- (ख) जोखिममा रहेका जिल्ला तथा पशु संख्या यकिन भए पश्चात सो सम्बन्धी जानकारी संघको कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय मार्फत प्रदेश स्थित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयलाई गराउनु पर्नेछ।
- (ग) प्रदेश स्थित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयले पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयहरूलाई संघबाट प्राप्त भएको जोखिम सम्बन्धी विवरण सहित प्रदेश भित्र राष्ट्रिय भ्यागुते र चरचरे रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन तथा आवश्यक व्यवस्थापन गर्नको लागि निर्देशन दिनु पर्नेछ।
- (घ) सम्बन्धित प्रदेश स्थित पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले कार्यक्रम सञ्चालन विधिको खण्ड (क) मा उल्लेखित वर्गीकरण सम्बन्धी विवरणको आधारमा प्रदेश भित्र रहेका भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई खोप लगाउने स्थान र संख्या निर्धारण गर्न लगाउनु पर्नेछ।
- (ङ) सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले खोप कार्य सञ्चालन गर्नको लागि कार्यक्षेत्र भित्र रहेका स्थानीय तहहरूको समन्वयमा जोखिमको आधारमा स्थानीय तहहरू छनौट गरी खोप लगाउनु पर्ने गाईभैंसीको संख्या यकिन गर्नु पर्नेछ।
- (च) खण्ड (ङ) बमोजिम खोप लगाउने संख्या यकिन गर्दा स्थानीय तहमा रहेका पशु सेवा शाखाहरूले जोखिमको आधारमा खोप लगाउने स्थानको छनौट तथा खोप लगाउनु पर्ने गाईभैंसी तथा बाखाको संख्या यकिन गरी सो को जानकारी भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई गराउनु पर्नेछ।
- (छ) खण्ड (च) बमोजिम प्राप्त विवरण भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयलाई र पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले संक्षिप्त विवरण प्रदेश स्थित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ।

- (ज) प्रदेश स्थित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयलाई प्राप्त भएको विवरण संघको कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ। कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयले प्राप्त विवरण पशु सेवा विभागलाई जानकारी गराउनेछ।
- (झ) पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखाले राष्ट्रिय भ्यागुते र चरचरे रोग नियन्त्रण कार्यक्रमलाई आवश्यक पर्ने खोप उत्पादनको लागि राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालालाई निर्देशन दिनु पर्नेछ।
- (ञ) राष्ट्रिय भ्यागुते र चरचरे रोग नियन्त्रण कार्यक्रमको लागि आवश्यक खोप राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालाले उत्पादन गरी जिल्लागत रूपमा तोकिएको मात्रा अनुसार चिस्यान व्यवस्थापन सम्भव भएसम्म सम्बन्धित जिल्ला स्थित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा र जिल्लामा चिस्यान व्यवस्थापनको सम्भाव्यता नभएमा सम्बन्धित पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालालाई सम्बन्धित जिल्लालाई उपलब्ध हुने गरी निःशुल्क उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
- (ट) राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालाले खोप उत्पादन तथा ढुवानी सम्बन्धी जानकारी अनिवार्य रूपमा पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखामा गराउनु पर्नेछ।
- (ठ) खण्ड (ट) बमोजिमको खोपको ढुवानी सम्बन्धी जानकारी पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखाले तत्काल संघको कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, प्रदेश स्थित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय तथा भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई गराउनु पर्नेछ।
- (ड) खोप कार्यको लागि अनुसूची ८ बमोजिमका आवश्यक सामग्रीहरू पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले खरिद गरी भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा निःशुल्क उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
- (ढ) खोप लगाउन आवश्यक सामग्री तथा खोप प्राप्त भए पश्चात सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले सम्बन्धित स्थानीय तहहरूलाई सोको जानकारी गराउनु पर्नेछ।
- (ण) खोप कार्यक्रम अभियानको रूपमा दोस्रो र तेस्रो चौमासिक अवधिमा सम्पन्न गर्नुपर्नेछ। पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले सम्बन्धित प्रदेश भित्र सप्ताहव्यपी रूपमा भ्यागुते र चरचरे खोप कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।
- (त) खोप कार्य सञ्चालन तालिका यकिन भए पश्चात् भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले प्रदेशको पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय र पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालालाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। सम्बन्धित पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाले संघीय निकायहरूमा जानकारी गराउनु पर्नेछ।

- (थ) खण्ड (ढ) बमोजिम जानकारी प्राप्त भए पश्चात् स्थानीय तहको पशु सेवा शाखाले खोप गर्नको लागि खोप लगाउने गाईभैंसीको संख्या तथा स्थानको आधारमा भ्याक्सिनेटर (ग्रामीण पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ता, निजी स्तरमा कार्यरत भेटेरिनरी जेटी/जेटीए, इच्छुक निजीस्तरमा कार्यरत पशु स्वास्थ्य प्राविधिक तथा पशु चिकित्सक र आवश्यक परेको अवस्थामा सरकारी सेवामा रहेका प्राविधिकहरू) नियुक्त गरी काममा लगाउन सक्नेछ।
- (द) खोप कार्यक्रम सञ्चालन गर्न भ्याक्सिनेटर नियुक्त गरेको जानकारी सम्बन्धित जिल्ला हेर्ने भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई दिनुपर्नेछ।
- (ध) भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले खोप कार्यको सञ्चालन स्थानीय तहको पशु सेवा शाखाको समन्वयमा गर्नुपर्नेछ।
- (न) भ्याक्सिनेशन टोलीहरूले खोपको गुणस्तर कायम गर्न खोपलाई घामको किरणबाट जोगाई चिसो स्थानमा संचय गरी खोप लगाउने कार्य विहान र बेलुका गर्नु पर्नेछ।
- (प) खोप लगाउनको लागि अटोमेटिक सिरिन्ज वा साधारण सिरिन्जको प्रयोग गर्न सकिनेछ। जुनसुकै सिरिन्ज प्रयोग गरिए पनि प्रत्येक जनावरको लागि छुट्टा छुट्टै निडिल प्रयोग गर्नु पर्नेछ। साधारण सिरिन्ज प्रयोग भएको अवस्थामा बढिमा प्रति ३० जनावरको लागि एक सिरिन्ज प्रयोग गर्नु पर्नेछ।
- (फ) खोप लगाइएको जनावर पहिचान गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाउन पर्नेछ।
- (ब) खोप गरिएको पशुहरूको विवरण भ्याक्सिनेटरले अनुसूची २० बमोजिमको फारममा सम्बन्धित स्थानीय तह वा वडा कार्यालयबाट प्रमाणित गरी सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा पठाउनु पर्नेछ र सो को जानकारी सम्बन्धित स्थानीय तहमा समेत गराउनु पर्नेछ।
- (भ) खोप कार्यक्रमको लागि राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालाबाट निःशुल्क प्राप्त हुने खोप बाहेक थप खोप खरिद गरी प्रदेश भित्रका जिल्लाहरूका पशुहरूमा लगाउन सम्बन्धित प्रदेशको भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयले आवश्यक व्यवस्था गर्न सक्नेछ।
- (२) खोपको प्रभावकारिता अनुगमनः (क) स्थानीय तहबाट खोप कार्य सम्पन्न भएको १ हप्ताभित्र सो सम्बन्धी प्रतिवेदन भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई पठाउनु पर्नेछ।
- (ख) भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले खोपको प्रभावकारिता परीक्षणको लागि स्थानीय तहहरूबाट खोप लगाएको सम्बन्धी विवरण पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालालाई खोप कार्य सम्पन्न भएको २१ दिन अगावै पठाउनु पर्नेछ।
- (ग) खोपको प्रभावकारिता अनुगमनको खण्ड (ख) बमोजिमको जानकारी प्राप्त भए पश्चात् सम्बन्धित पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूले तालिका मिलाइ विगतमा खोप लगाएको प्रभावको मूल्याङ्कन, खोप लगाइएको संख्या आदिका आधारमा जम्मा खोप लगाईएका पशु संख्याको ०.५ प्रतिशत पशुको सिरम संकलन गर्नुपर्नेछ। यसरी नमूना

संकलन गर्दा सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र र स्थानीय तहसँग समन्वयमा गर्नु पर्नेछ।

(घ) सिरम संकलन गर्ने प्रयोजनको लागि ५ मि.लि. क्षमताको डिस्पोजेबल सिरिन्ज निडिल प्रयोग गरी रगत संकलन गर्ने र सिरम छुट्टयाई सिरम भायलमा सारेर कोड नम्बर लेखि सिरम भायल बक्समा राख्नु पर्नेछ।

(ङ) पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरुले संकलित सिरमको प्रारम्भिक परीक्षण गरी आवश्यक परेमा थप परीक्षणको लागि तोकिएको प्रयोगशालामा पठाउनु पर्नेछ।

(च) प्रयोगशालाहरुले सिरम परीक्षण गर्दा भ्यागुते र चरचरे रोग विरुद्ध प्रतिरोध क्षमता बिकास भए नभएको निश्चय गर्नु पर्नेछ। प्रयोगशाला परीक्षणको प्रतिवेदन अनिवार्य रूपमा पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा, प्रदेश स्थित पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय, सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई उपलब्ध गराउन पर्नेछ। भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले नमूना संकलन भए अनुसार सम्बन्धित स्थानीय तहहरुलाई नतिजा सम्बन्धी जानकारी गराउनु पर्नेछ।

(३) भ्यागुते र चरचरे रोग आउटब्रेक नियन्त्रण: (क) भ्यागुते र चरचरे रोगको आउटब्रेक नियन्त्रणको लागि स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालाले आवश्यक खोप उत्पादन गरी निःशुल्क वितरणको लागि भ्याक्सिन बैंकको रूपमा पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरुमा भण्डारण गरी राख्नु पर्नेछ।

(ख) पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरुले प्रत्येक चौमासिकको अन्तमा आफूसँग भएको खोपको स्टकको विवरण पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखालाई अनिवार्य उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

(ग) स्थानीय तहहरुको पशु सेवा शाखाहरुले आफ्नो कार्य क्षेत्रमा भ्यागुते र चरचरे रोग देखापरेमा अनुसूची १२ बमोजिमको विस्तृत रोग अन्वेषण प्रतिवेदन सहित उपयुक्त नमूना संकलन गरी भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र वा पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालामा पठाउनु पर्नेछ। नमूना संकलन भएको वा नभएको अवस्थामा समेत रोग सम्बन्धी जानकारी ई-मेल फ्याक्स वा पत्रबाट तत्काल भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र वा पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालामा पठाउनु पर्नेछ।

(घ) इपिडेमियोलोजिकल प्रतिवेदन पेश गर्दा रोगको जोखिममा रहेका पशु संख्या अनिवार्य रूपमा उल्लेख गरी रोगको नियन्त्रणको लागि आवश्यक खोपको विवरण समेत उल्लेख गरेको हुनु पर्नेछ।

(ङ) रोगको अन्वेषणको लागि प्राविधिक पृष्ठपोषण आवश्यक भएमा स्थानीय तहको पशु सेवा शाखाले सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र वा सम्बन्धित पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालासँग समन्वय गर्नु पर्नेछ।

- (च) प्रयोगशालाहरूले इपिडेमियोलोजिकल प्रतिवेदनसाथ प्राप्त नमूना परीक्षण गरी रोग भए नभएको निश्चय गर्न पर्नेछ र सो को प्रतिवेदन अनिवार्य रूपमा पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखालाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। साथै, परीक्षण सम्बन्धी प्रतिवेदन नमूना संकलन भएको स्थानीय तह र सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
- (छ) रोगको आउटब्रेक भएको सूचना र रोग अन्वेषण सम्बन्धी प्रतिवेदन प्राप्त भएमा भ्याक्सिन वैकमा संचित खोप परिचालन गरिनेछ। तर सो खोप परिचालन गर्न आवश्यक परेमा भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र वा पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयको सिफारिस आवश्यक पर्नेछ। यसरी सिफारिस प्राप्त भएमा अवस्थाको विस्तृत समीक्षा गरी आफूसँग भएको स्टकको आधारमा पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाले खोप उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। यसरी खोप उपलब्ध गराएको विवरण पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा, पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय तथा भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

- (४) तथ्यांक व्यवस्थापन तथा जनचेतना अभिवृद्धि: (क) भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले स्थानीय तहहरूबाट प्राप्त पशुहरूको तथ्यांक व्यवस्थापन गरी राख्ने तथा सोको प्रतिवेदन पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयमा पठाउनु पर्नेछ।
- (ख) पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले प्रादेशिक मन्त्रालय मार्फत जिल्लागत विवरण प्रत्येक आ.व. को दोस्रो चौमासिक अवधिभित्र संघमा पठाउनु पर्नेछ।
- (ग) भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले स्थानीय तहमा नियुक्त भ्याक्सिनेटरहरूबाट प्राप्त भ्याक्सिनेशनको विवरण कम्पाइल गरी अनुसूची २१ बमोजिमको फाराम अनुसार सारांश विवरण पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले भ्याक्सिन गरिएको विवरण कम्पाइल गरी भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखामा पठाउनु पर्नेछ।
- (घ) रोग सम्बन्धमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्न सूचनामूलक सामग्री तयार तथा वितरण पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा, सम्बन्धित पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय, भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र र स्थानीय तहको पशु सेवा शाखाले गर्नु पर्नेछ।

परिच्छेद ६

स्थानीय कुखुरामा रानिखेत रोग नियन्त्रण कार्यक्रम कार्यान्वयन

नेपालमा व्यवसायिक पन्छीपालनमा वृद्धि भएता पनि देशको कूल पन्छीपालनमा आधा भन्दा बढि स्थानीय जातका पन्छी (कुखुरा) पालन हुने गरेको र यिनमा रानिखेत रोग महामारीको रूपमा देशैभर देखापर्ने गरेको छ। यस रोगको नियन्त्रणबाट स्वास्थ्य सम्बर्द्धनमा टेवा पुगी अण्डा र मासु उत्पादनमा समेत सकारात्मक प्रभाव प्रभाव पर्ने भएकोले स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम अनुसार रानिखेत रोग नियन्त्रण कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न यो परिच्छेद प्रयोग गर्नुपर्नेछ।

१२. रानिखेत रोग नियन्त्रण कार्यक्रमको उद्देश्य: (१) स्थानीय कुखुरामा रानिखेत रोग विरुद्ध खोप कार्य सञ्चालन गरी पन्छीपालन व्यवसायलाई सुरक्षित बनाउने।
- (२) स्थानीय कुखुरामा जुकाको औषधि खुवाई मासु उत्पादन तथा खोपको प्रभावकारीता वृद्धि गर्ने।
- (३) रानिखेत रोगको महामारी अन्यत्र फैलिन नदिने तथा रोग नियन्त्रण कार्यमा संघ प्रदेश तथा स्थानीय तहका सरोकारवालाहरुलाई समन्वयात्मक रूपमा परिचालित गर्ने, गराउने।
- (४) रानिखेत रोग नियन्त्रण गर्न जनचेतनामूलक सामग्री तयार गरी सुसूचित गर्ने।

१३. रानिखेत रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन विधि: (१) खोप कार्यक्रम: (क) स्थानीय कुखुरामा रानिखेत रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन गर्नको लागि पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखाले प्राप्त स्रोत साधनको आधारमा, स्थानीय पन्छीको संख्या बढी भएका, रोगको प्रकोप बारम्बार देखापरेका जिल्लाहरुलाई जोखिमको आधारमा वर्गीकरण गरी खोप लगाउन आवश्यक जोखिममा रहेका स्थानीय पन्छीको संख्या यकिन गर्नु पर्नेछ। यसरी यकिन गर्न अनुसूची ७ बमोजिमको समितिले आवश्यक कार्य गर्न सक्नेछ।
- (ख) जोखिममा रहेका जिल्ला तथा पन्छी संख्या यकिन भए पश्चात सो सम्बन्धी जानकारी संघको कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय मार्फत प्रदेश स्थित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयलाई गराउनु पर्नेछ।
- (ग) प्रदेश स्थित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयले पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयहरुलाई संघबाट प्राप्त भएको जोखिम सम्बन्धी विवरण सहित प्रदेश भित्र रानिखेत रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन तथा आवश्यक व्यवस्थापन गर्नको लागि निर्देशन दिनु पर्नेछ।
- (घ) सम्बन्धित प्रदेश स्थित पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले कार्यक्रम सञ्चालन विधिको खण्ड (क) मा उल्लेखित वर्गीकरण सम्बन्धी विवरणको आधारमा प्रदेश भित्र रहेका भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई खोप लगाउने स्थान र संख्या निर्धारण गर्न लगाउनु पर्नेछ।

- (ड) सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले खोप कार्य सञ्चालन गर्नको लागि कार्यक्षेत्र भित्र रहेका स्थानीय तहहरूको समन्वयमा जोखिमको आधारमा स्थानीय तहहरू छनौट गरी खोप लगाइ जुकाको औषधि खुवाउने स्थानीय पन्छीको संख्या यकिन गर्नु पर्नेछ।
- (च) खण्ड (ड) बमोजिम खोप लगाउने संख्या यकिन गर्दा छनौट गरिएका स्थानीय तहमा रहेका पशु सेवा शाखाहरूले जोखिमको आधारमा खोप लगाउने स्थानको छनौट तथा खोप लगाउन पर्ने स्थानीय पन्छीको संख्या यकिन गरी सोको जानकारी भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई गराउनु पर्नेछ।
- (छ) खण्ड (च) बमोजिम प्राप्त विवरण भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयलाई र पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले संक्षिप्त विवरण प्रदेश स्थित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ।
- (ज) प्रदेश स्थित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयलाई प्राप्त भएको विवरण संघको कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ। कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयले प्राप्त विवरण पशु सेवा विभागलाई जानकारी गराउनेछ।
- (झ) पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखाले रानिखेत रोग नियन्त्रण कार्यक्रमलाई आवश्यक पर्ने खोप उत्पादनको लागि राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालालाई निर्देशन दिनु पर्नेछ।
- (ञ) रानिखेत रोग नियन्त्रण कार्यक्रमको लागि आवश्यक आइ टु खोप राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालाले उत्पादन गरी जिल्लागत रूपमा तोकिएको मात्रा अनुसार चिस्यान व्यवस्थापन हुने सम्भव भएसम्म सम्बन्धित जिल्ला स्थित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा र जिल्लामा चिस्यान व्यवस्थापनको सम्भाव्यता नभएमा सम्बन्धित पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालालाई सम्बन्धित जिल्लालाई उपलब्ध हुने गरी निःशुल्क उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
- (ट) राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालाले खोप उत्पादन तथा ढुवानी सम्बन्धी जानकारी अनिवार्य रूपमा पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखामा गराउनु पर्नेछ।
- (ठ) खण्ड (ट) बमोजिमको खोपको ढुवानी सम्बन्धी जानकारी पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखाले तत्काल संघको कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, प्रदेश स्थित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय तथा भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ।

- (ड) खोप कार्यको लागि अनुसूची ८ बमोजिमका आवश्यक जुकाको औषधि, धुलो दूध तथा अन्य सामग्रीहरू पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले खरिद गरी भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा निःशुल्क उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
- (ढ) खोप लगाउन आवश्यक सामग्री तथा खोप प्राप्त भए पश्चात सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले सम्बन्धित स्थानीय तहहरूलाई सोको जानकारी गराउनु पर्नेछ।
- (ण) खोप कार्यक्रम अभियानको रूपमा दोस्रो र तेस्रो चौमासिक अवधिमा सम्पन्न गर्नुपर्नेछ। पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले सम्बन्धित प्रदेश भित्र सप्ताहव्यपी रूपमा रानिखेत रोग विरुद्ध खोप कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।
- (त) खोप कार्य सञ्चालन तालिका यकिन भए पश्चात् भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले प्रदेशको पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय र पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालालाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। सम्बन्धित पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाले संघीय निकायहरूमा जानकारी गराउनु पर्नेछ।
- (थ) खण्ड (ढ) बमोजिम जानकारी प्राप्त भए पश्चात् स्थानीय तहको पशु सेवा शाखाले खोप गर्नको लागि खोप लगाउने स्थानीय पन्छीहरूको संख्या तथा स्थानको आधारमा भ्याक्सिनेटर (ग्रामीण पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ता, निजी स्तरमा कार्यरत भेटेरिनरी जेटी/जेटीए, इच्छुक निजीस्तरमा कार्यरत पशु स्वास्थ्य प्राविधिक तथा पशु चिकित्सक र आवश्यक परेको अवस्थामा सरकारी सेवामा रहेका प्राविधिकहरू) नियुक्त गरी काममा लगाउन सक्नेछ।
- (द) खोप कार्यक्रम सञ्चालन गर्न भ्याक्सिनेटर नियुक्त गरेको जानकारी सम्बन्धित जिल्ला हेर्ने भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई दिनुपर्नेछ।
- (ध) भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले खोप कार्यको सञ्चालन स्थानीय तहको पशु सेवा शाखाको समन्वयमा गर्नुपर्नेछ।
- (न) भ्याक्सिनेशन टोलीहरूले वरफ सहितको कुल बक्स/थर्मसमा संचय गरेको भ्याक्सिन तथा अन्य आवश्यक सामग्री लिई तोकेको ठाउँमा गई खोप तथा जुकाको औषधि खुवाउन पर्नेछ।
- (प) खोप कार्य सञ्चालन गर्न साधारण सिरिन्ज वा ड्रपरको प्रयोग गर्नुपर्नेछ।
- (फ) खोप गरिएको र जुकाको औषधि खुवाईएको स्थानीय पन्छीहरूको विवरण भ्याक्सिनेटरले अनुसूची २२ बमोजिमको फारममा सम्बन्धित स्थानीय तह वा वडा कार्यालयबाट प्रमाणित गरी सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा पठाउनु पर्नेछ र सो को जानकारी सम्बन्धित स्थानीय तहमा समेत गराउनु पर्नेछ।

(ब) खोप कार्यक्रमको लागि राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालाबाट निःशुल्क प्राप्त हुने खोप बाहेक थप खोप खरिद गरी प्रदेश भित्रका जिल्लाहरूका स्थानीय पन्छीहरूमा लगाउन सम्बन्धित प्रदेशको भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयले आवश्यक व्यवस्था गर्न सक्नेछ।

(२) खोपको प्रभावकारिता अनुगमनः (क) स्थानीय तहबाट खोप कार्य सम्पन्न भएको १ हप्ताभित्र सो सम्बन्धी प्रतिवेदन भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई पठाउनु पर्नेछ।

(ख) भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले खोपको प्रभावकारिता परीक्षणको लागि स्थानीय तहहरूबाट खोप लगाएको सम्बन्धी विवरण पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालालाई खोप कार्य सम्पन्न भएको २१ दिन अगावै पठाउनु पर्नेछ।

(ग) खोपको प्रभावकारिता अनुगमनको खण्ड (ख) बमोजिमको जानकारी प्राप्त भए पश्चात् सम्बन्धित पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूले तालिका मिलाइ विगतमा खोप लगाएको प्रभावको मूल्याङ्कन, खोप लगाइएको पन्छीको संख्या आदिका आधारमा आवश्यक नमूना (सिरम) गर्नु पर्नेछ। यसरी नमूना संकलन गर्दा सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र र स्थानीय तहसँग समन्वयमा गर्नु पर्नेछ।

(घ) सिरम संकलन गर्ने प्रयोजनको लागि डिस्पोजेबल सिरिन्ज निडिल प्रयोग गरी रगत संकलन गर्ने र सिरम छुट्टयाई सिरम भायलमा सारेर कोड नम्बर लेखि सिरम भायल बक्समा राख्नु पर्नेछ।

(ङ) पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूले संकलित सिरमको प्रारम्भिक परीक्षण गरी आवश्यक परेमा थप परीक्षणको लागि तोकिएको प्रयोगशालामा पठाउनु पर्नेछ।

(च) प्रयोगशालाहरूले संकलित नमूना परीक्षण गर्दा रानिखेत रोग विरुद्ध प्रतिरोध क्षमता विकास भए नभएको निश्चय गर्नु पर्नेछ। प्रयोगशाला परीक्षणको प्रतिवेदन अनिवार्य रूपमा पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा, प्रदेश स्थित पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय, सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई उपलब्ध गराउन पर्नेछ। भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले नमूना संकलन भए अनुसार सम्बन्धित स्थानीय तहहरूलाई नतिजा सम्बन्धी जानकारी गराउनु पर्नेछ।

(३) रानिखेत रोग आउटब्रेक नियन्त्रणः (क) रानिखेत रोगको आउटब्रेक नियन्त्रणको लागि स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालाले आवश्यक खोप उत्पादन गरी निःशुल्क वितरणको लागि भ्याक्सिन बैंकको रूपमा पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूमा भण्डारण गरी राख्नु पर्नेछ।

(ख) पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूले प्रत्येक चौमासिकको अन्तमा आफूसँग भएको खोपको स्टकको विवरण पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखालाई अनिवार्य उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

- (ग) स्थानीय तहहरूको पशु सेवा शाखाहरूले आफ्नो कार्य क्षेत्रमा रानिखेत रोग देखापरेमा अनुसूची १२ बमोजिमको विस्तृत रोग अन्वेषण प्रतिवेदन भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र वा पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालामा पठाउनु पर्नेछ।
- (घ) इपिडेमियोलोजिकल प्रतिवेदन पेश गर्दा रोगको जोखिममा रहेका स्थानीय पन्छीहरूको संख्या अनिवार्य रूपमा उल्लेख गरी रोगको नियन्त्रणको लागि आवश्यक खोपको विवरण समेत उल्लेख गरेको हुनु पर्नेछ।
- (ङ) रोगको अन्वेषणको लागि प्राविधिक पृष्ठपोषण आवश्यक भएमा स्थानीय तहको पशु सेवा शाखाले सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र वा सम्बन्धित पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालासँग समन्वय गर्नु पर्नेछ।
- (च) रोगको आउटब्रेक भएको सूचना र रोग अन्वेषण सम्बन्धी प्रतिवेदन प्राप्त भएमा भ्याक्सिन वैकमा संचित खोप परिचालन गरिनेछ। तर सो खोप परिचालन गर्न आवश्यक परेमा भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र वा पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयको सिफारिस आवश्यक पर्नेछ। यसरी सिफारिस प्राप्त भएमा अवस्थाको विस्तृत समीक्षा गरी आफूसँग भएको स्टकको आधारमा पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाले खोप उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। यसरी खोप उपलब्ध गराएको विवरण पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा, पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय तथा भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

- (४) तथ्यांक व्यवस्थापन तथा जनचेतना अभिवृद्धि: (क) भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले स्थानीय तहहरूबाट प्राप्त स्थानीय पन्छीहरूको तथ्यांक व्यवस्थापन गरी राख्ने तथा सोको प्रतिवेदन पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयमा पठाउनु पर्नेछ।
- (ख) पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले प्रादेशिक मन्त्रालय मार्फत जिल्लागत विवरण प्रत्येक आ.व. को दोस्रो चौमासिक अवधिभित्र संघमा पठाउनु पर्नेछ।
- (ग) भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले स्थानीय तहमा नियुक्त भ्याक्सिनेटरहरूबाट प्राप्त भ्याक्सिनेशनको विवरण कम्पाइल गरी अनुसूची २३ बमोजिमको फाराम अनुसार सारांश विवरण पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयले भ्याक्सिन गरिएको विवरण कम्पाइल गरी भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखामा पठाउनु पर्नेछ।
- (घ) रोग सम्बन्धमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्न सूचनामूलक सामग्री तयार तथा वितरण पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा, सम्बन्धित पशुपन्छी

तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय, भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र र स्थानीय तहको पशु सेवा शाखाले गर्नु पर्नेछ।

परिच्छेद ७

रेविज भ्याक्सिन बैंक व्यवस्थापन

रेविज मानव, पशु तथा अन्य स्तनधारी जनावरमा लाग्ने प्राणघातक जुनोटिक रोग हो । नेपालमा वर्षेनी १५० जना भन्दा बढि मानिस तथा धेरै पशु कुकुर विरालोको टोकाइबाट हुने रेविज रोगका कारण मर्ने गरेको सन्दर्भमा रेविज भ्याक्सिनको प्रयोगबाट रोग रोकथाम तथा नियन्त्रण गरी जनस्वास्थ्य एवं पशुधन संरक्षणमा टेवा पुऱ्याउन पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूमा स्थापित रेविज भ्याक्सिन बैंकमा स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम अनुसार मौज्जात व्यवस्थापन तथा भ्याक्सिन परिचालन गर्न यो परिच्छेद प्रयोग गर्नुपर्नेछ।

१४. रेविज भ्याक्सिन बैंक व्यवस्थापनको उद्देश्य: (१) रेविज भ्याक्सिन बैंक व्यवस्थापन गरी पशुहरूमा रेविज रोग विरुद्ध खोप कार्य सञ्चालन गरी जोखिम न्यूनीकरण गर्ने।

(२) रेविज रोग देखा परेको अवस्थामा तत्काल रोग निदान तथा नियन्त्रण कार्य सञ्चालन गर्ने।

(३) रेविज रोगको महामारी अन्यत्र फैलिन नदिने तथा रोग नियन्त्रण कार्यमा संघ प्रदेश तथा स्थानीय तहका सरोकारवालाहरूलाई समन्वयात्मक रूपमा परिचालित गर्ने, गराउने।

१५. रेविज भ्याक्सिन बैंक व्यवस्थापन विधी: (१) पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूमा रेविज भ्याक्सिन बैंक स्थापना तथा सञ्चालन गरिनेछ।

(२) राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालाले वार्षिक स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार भ्याक्सिन बैंकको लागि रेविज खोप उत्पादन गर्नु पर्नेछ। भ्याक्सिन बैंकका लागि उत्पादन गरिने खोपमा फरक प्रकारको लेवल प्रयोग गर्नु पर्नेछ र अनिवार्य रूपमा सरकारी प्रयोगको लागि मात्र (निःशुल्क) भनि उल्लेख गर्नु पर्नेछ।

(३) भ्याक्सिन बैंकको लागि उत्पादित खोप राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालाले पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूसम्म सुरक्षित ढुवानी गरी निःशुल्क उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

(४) पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूले प्रादेशिक स्तरमा रेविज रोगको जोखिम विश्लेषण गरी आफ्नो क्षेत्रमा वार्षिक रूपमा आवश्यक पर्न सक्ने खोपको मात्राको पूर्व अनुमान गरी अनिवार्य रूपमा प्रत्येक आर्थिक वर्षको अन्तमा पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखामा पठाउनु पर्नेछ।

(५) पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूमा रेविज भ्याक्सिन बैंकको स्थापना गर्दा प्रत्येक आ.व. को लागी घटीमा दुई हजार मात्रा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

- (६) पशुपन्ध्री रोग अन्वेषण प्रयोगशालाले भ्याक्सिन बैकमा खोपको मात्रा कम भएमा सोको जानकारी तत्काल पशु सेवा विभागको पशुपन्ध्री रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा र राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालामा उपलब्ध गराउन पर्नेछ। पशु सेवा विभागको पशुपन्ध्री रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखाको सिफारिसमा राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालाले आवश्यकता अनुसार रेविज रोगको संक्रमणको आधारमा प्रयोग नभएका स्थानबाट खोपलाई आवश्यक क्षेत्रमा स्थानान्तरण गरी स्टक व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ।
- (७) पशुपन्ध्री रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूले प्राप्त रेविज खोपको नियमानुसार दाखिला गरी छुट्टै लगत तयार गरी राख्नु पर्नेछ र खोपको गुणस्तर बिग्रिन नदिन उपयुक्त चिस्यान व्यवस्थापन गरी सुरक्षित साथ भण्डारण गर्नु पर्नेछ।
- (८) पशुपन्ध्री रोग अन्वेषण प्रयोगशालामा मौज्जात खोप तथा स्थानीय तहमा उपलब्ध गराइएको खोपको अनुसूची २४ बमोजिम चौमासिक विवरण अनिवार्य रूपमा पशु सेवा विभागको पशुपन्ध्री रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा र राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशालामा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

१६. आउटब्रेक नियन्त्रण: (१) स्थानीय तहहरूको पशु सेवा शाखाहरूले आफ्नो कार्य क्षेत्रमा रेविज रोग देखा परेमा अनुसूची २५ बमोजिमको विस्तृत रोग अन्वेषण प्रतिवेदन सहित सम्भव भए सम्म नमूना (गिदी, टाउको) संकलन गरी भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र वा पशुपन्ध्री रोग अन्वेषण प्रयोगशालामा पठाउनु पर्नेछ। स्थानीय तहहरूले अनुसन्धानको लागि अनुरोध गरेमा भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले रोगको अन्वेषण गरी सोको प्रतिवेदन तथा आवश्यक नमूना पशुपन्ध्री रोग अन्वेषण प्रयोगशालामा पठाउनु पर्नेछ।

- (२) ईपिडेमियोलोजिकल प्रतिवेदन पेश गर्दा रोगको जोखिममा रहेका पशु संख्या अनिवार्य रूपमा उल्लेख गरी रोग नियन्त्रणको लागि आवश्यक खोपको विवरण समेत उल्लेख गरेको हुनु पर्नेछ।
- (३) रोगको अन्वेषणको लागि प्राविधिक पृष्ठपोषण आवश्यक भएमा सम्बन्धित पशुपन्ध्री रोग अन्वेषण प्रयोगशालासँग समन्वय गर्नु पर्नेछ।
- (४) प्रयोगशालाहरूले ईपिडेमियोलोजिकल प्रतिवेदनसाथ प्राप्त नमूना तत्काल परीक्षण गरी रोग भए नभएको यकिन गर्नु पर्नेछ र सो को प्रतिवेदन अनिवार्य रूपमा पशु सेवा विभागको पशुपन्ध्री रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखालाई समेत उपलब्ध गराउन पर्नेछ। साथै परीक्षण सम्बन्धि प्रतिवेदन नमूना संकलन भएको स्थानीय तह

र सम्बन्धित भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

- (५) रोगको आउटब्रेक भएको सूचना र रोग अन्वेषण सम्बन्धी प्रतिवेदन प्राप्त भएमा भ्याक्सिन वैकमा संचित खोप परिचालन गरिनेछ। खोप परिचालनका लागि भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रको सिफारिस आवश्यक पर्नेछ। यसरी सिफारिस प्राप्त भएमा अवस्थाको विस्तृत समीक्षा गरी आफूसँग भएको स्टकको आधारमा पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाले खोप उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। यसरी खोप उपलब्ध गराएको विवरण पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा, प्रदेश स्थित पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय तथा भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई समेत उपलब्ध गराउन पर्नेछ।
- (६) स्थानीय तहको पशु सेवा शाखाहरूले यसरी प्राप्त खोप सुरक्षित साथ भण्डारण गरी आवश्यकता अनुसार प्रयोग गर्नु पर्नेछ। रोग देखा परेको क्षेत्रमा खोप प्रयोग गरे पश्चात सोको विस्तृत प्रगति प्रतिवेदन अनिवार्य रूपमा भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई उपलब्ध गराउन पर्नेछ। भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले सोको जानकारी प्रदेश स्थित पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय तथा सम्बन्धित पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालालाई उपलब्ध गराउन पर्नेछ। पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाले प्राप्त प्रतिवेदन पशु सेवा विभागको पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखामा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
- (७) खोप लगाउन आवश्यक सामग्रीहरू (सिरिन्ज, निडल, स्पिट, आयोडिन आदि) स्थानीय तहले व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ।
- (८) रोगको प्रकोप वढि भएका स्थानमा रोग नियन्त्रण गर्न थप खोप आवश्यक भएमा स्थानीय तहले खरीद गरी वा प्रादेशिक निकायहरूसँग समन्वय गरी व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ।

१७. कार्यक्रम अनुगमन: (१) पशु स्वास्थ्य कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधिमा उल्लेखित कार्यक्रमहरूको सम्बन्धित स्थानीय तह, प्रदेश स्थित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय, भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र तथा संघको कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, पशु सेवा विभाग, केन्द्रीय पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला, राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशाला, तथा अन्य प्रयोगशालाहरूले अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्नु पर्नेछ।

- १८ आर्थिक कार्यविधि:** (१) प्रत्येक प्रदेशको भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयले स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार खोप लगाउन आवश्यक सामग्री तथा बजेट व्यवस्था गरी भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
- (२) खोरेत तथा एच एस वि क्यु खोप कार्य गर्दा प्रत्येक भ्याक्सिनेटरलाई प्रतिगोटा खोप गरे वापत रु १०/- का दरले सेवा शुल्क दिनु पर्नेछ।
- (३) पि.पि.आर. तथा क्लासिकल स्वाइन फिभर खोप कार्य गर्दा प्रत्येक भ्याक्सिनेटरलाई प्रतिगोट खोप गरे वापत रु ५ का दरले सेवा शुल्क दिनु पर्नेछ।
- (४) रानिखेत खोप कार्य गर्दा प्रत्येक भ्याक्सिनेटरलाई प्रतिगोट खोप गरे वापत रु १/- का दरले सेवा शुल्क दिनु पर्नेछ।
- (५) भ्याक्सिनेटरलाई सेवा शुल्क भुक्तानी दिँदा निजले के कति संख्यामा कुन कुन क्षेत्र खोप गरेको हो सो ब्यहोरा सम्बन्धित स्थानीय तह वा वडा कार्यालयबाट प्रमाणित भएको हुनु पर्नेछ ।
- (६) प्रदेश मन्त्रालयले कार्यक्रम सञ्चालनको लागि आर्थिक कार्यविधि तयार गरी लागू गर्न सक्नेछ।

- १९. खारेजी र बचाउ:** (१) पशु स्वास्थ्य कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७० र भ्यागुते र चरचरे रोग नियन्त्रण कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७० खारेज गरिएको छ।
- (२) पशु स्वास्थ्य कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७० र भ्यागुते र चरचरे रोग नियन्त्रण कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७० बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै कार्यविधि अनुसार भए गरेको मानिने छ।

अनुसूचि १

भेटेरिनरी निरीक्षकले पहिलो पटक भेटेरिनरी औषधि पसल निरीक्षणको फाराम

१. औषधि पसलको नाम र ठेगाना:
२. औषधि पसलको नाम (बोर्डमा लेखेको) र इजाजत पत्रको नाम मिले/नमिलेको:
३. दर्ता भएको कार्यालयको नाम:
इजाजत पत्र दर्ता नम्बर:
दर्ता मिति:
म्याद समाप्त हुने मिति:
४. औषधि पसल धनीको नाम, थर:
५. धनीको शैक्षिक योग्यता:
औषधि विक्री सम्बन्धी तालिम:
६. औषधि विक्री गर्न सहयोग गर्नेको:
नाम, थर:
शैक्षिक योग्यता:
तालिम:
७. विषादि र भेटेरिनरी औषधि एउटै पसलमा राखे/नराखेको:
८. म्याद नाघेको औषधि विक्री कक्ष भित्र राखे/नराखेको:
९. म्याद नाघेको औषधि पाईएको भए के के भेटिएको ? त्यसको नाम र उत्पादकको नाम, ठेगाना:
१०. पशु औषधि वा खोप वा जैविक पदार्थ आधिकारिक व्यक्तिबाट मात्र पसल दर्ता भएको पसलबाट विक्री वितरण गरे / नगरेको:
११. कानून अनुसार दर्ता नभएको औषधि पसलमा भए / नभएको
१२. कानून अनुसार दर्ता नभएको औषधि पसलमा भेटिएको भए के के भेटिएको?
तिनीहरूको नाम, कम्पोजिसन, परिमाण र उत्पादकको नाम, ठेगाना:
१३. म्याद नाघेको औषधि अलग राख्ने तरिका बारे जानकारी भए / नभएको:
१४. यदि यसबारे जानकारी भएमा सही तरिकाबाट राखी Settlement को लागि कारवाही गरेको प्रमाण भए / नभएको:
१५. औषधि पसलमा भेटेरिनरी खोप वा जैविक पदार्थ राखे/नराखेको:
१६. यदि खोप, जैविकपदार्थ राखेको भए के के खोप, जैविक पदार्थ कसरी राखेको छ ?
१७. रेफ्रिजेरेटर सञ्चालन समय:
१८. जेनेरेटर भए वा अन्य विद्युत आपूर्ति ब्यवस्था भए नभएको (भएको अवस्थामा विवरण उल्लेख गर्ने)
१९. म्याद नाघेको खोप वा जैविक पदार्थ भेटे / नभेटेको:

२० म्याद नाघेको औषधि,खोप वा जैविक पदार्थ भेटिएको भए सोको लागि गरिएको कारवाही:

२१ निरीक्षणको क्रममा पसल धनी/बिक्रीकर्तालाई दिएको सुझावहरु:

२२ भेटेरिनरी निरीक्षकको टिप्पणी:

भेटेरिनरी निरीक्षकको

नाम थर:

दस्तखत:

मिति

अनुसूचि २

एक पटक निरीक्षण गरिसकेको भेटेरिनरी औषधि पसल निरीक्षण गर्न प्रयोग गरिने फाराम

एक पटक निरीक्षण भै सकेको भेटेरिनरी औषधि पसल निरीक्षण गर्दा तल उल्लेख भए अनुसारको चेकलिष्टमा आधारित विषयवस्तुको विवरण लिनु पर्नेछ ।

१. औषधि पसलको नाम र ठेगाना:
२. दर्ता भएको कार्यालयको नाम:
३. इजाजत पत्र दर्ता नम्बर:
४. दर्ता मिति:
५. म्याद समाप्त हुने मिति:
६. पशु औषधि वा खोप वा जैविक पदार्थ आधिकारिक व्यक्तिबाट मात्र पसल दर्ता भएको पसलबाट विक्री वितरण गरे/नगरेको:
७. विषादि र भेटेरिनरी औषधि एउटै पसलमा राखे /नराखेको:
८. म्याद नाघेको औषधि विक्री कक्ष भित्र राखे/नराखेको:
९. म्याद नाघेको औषधि पाईएको भए सोको नाम र उत्पादकको नाम, ठेगाना:
१०. नियमानुसार दर्ता नभएको औषधि पसलमा भए/नभएको:
११. नियमानुसार दर्ता नभएको औषधि पसलमा भेटिएमा सोको नाम र उत्पादकको नाम, ठेगाना:
१२. म्याद नाघेको औषधि अलग राख्ने तरिका बारे जानकारी भए /नभएको:
१३. यसबारे जानकारी भएमा सही तरिकाबाट राखी नष्ट गर्न कारवाही गरेको प्रमाण:
१४. औषधि पसलमा भेटेरिनरी खोप वा जैविक पदार्थ राखे/नराखेको:
१५. यदि खोप वा जैविक पदार्थ राखेको भए के के खोप वा जैविक पदार्थ कसरी राखेको छ ?
१६. रेफ्रिजेरेटर सञ्चालन समय:
१७. जेनरेटर भए/वा अन्य विद्युत आपूर्ति ब्यवस्था भए नभएको (भएको अवस्थामा विवरण उल्लेख गर्ने)
१८. म्याद नाघेको खोप, जैविक पदार्थ भेटे/नभेटेको: (भेटिएको अवस्थामा विवरण उल्लेख गर्ने)
१९. म्याद नाघेको औषधि, खोप वा जैविक पदार्थ भेटिएको भए सोको लागि गरिएको कारवाही:
२०. निरीक्षणको क्रममा पसल धनी/विक्रीकर्तालाई दिएको सुझावहरु:
२१. भेटेरिनरी निरीक्षकको टिप्पणी:

भेटेरिनरी निरीक्षकको

नाम थर:

दस्तखत:

मिति:

अनुसूची -३

व्यवसायिक माउ (Parent) पोल्ट्री त्रिडिड फार्म र ह्याचरी निरीक्षण गर्दा प्रयोग गर्ने फाराम

१. फार्मको नाम र ठेगाना:
२. स्थापना मिति:
३. फर्म धनीको नाम र ठेगाना:
४. फार्मको क्षमता(वर्ग फिट): प्रयोग भएको खाली
५. पोल्ट्रीको जात :
६. आयात गरेको विवरण : भाले संख्या: पोथी संख्या:
आयात गरेको देशको नाम :
आयात गरेको फार्मको नाम ठेगाना :
७. हालको पोल्ट्री विवरण:
उमेर भाले पोथी
कूल प्रतिहप्ता अण्डा उत्पादन
क) ०-८ हप्ताको ख) ९-२० हप्ताको ग) २१-४८ हप्ताको घ) ४९-७२ हप्ताको
८. प्रति हप्ता चल्ला उत्पादन संख्या:
९. चल्ला मृत्यु दर %
१०. खोप तालिका भए / नभएको
११. कुन कुन खोप लगाएको (रेकर्डबाट नोट गर्ने)
१२. कुल अण्डा उत्पादन र वर्ष
१३. इन्कुवेटरको क्षमता
१४. वार्षिक अण्डा सेटिड संख्या:
१५. प्रजनन प्रतिशत (Fertility %)
१६. ह्याचिविलिटी (चल्ला उत्पादन) %
१७. ह्याचरीको क्षमता:
१८. जैविक सुरक्षा संबन्धी व्यवस्था:
क) बार वन्देज, गेट भए र नभएको
ख) बाहिरी जनावर, चरा पंछी भित्र पस्नबाट रोक्ने व्यवस्था भए र नभएको
ग) गेटमा खुट्टा सफा निःसंक्रमण व्यवस्था गर्ने भए र नभएको
घ) निःसंक्रमण तालिका भए र नभएको
ङ) फाहोर फ्याक्ने ढल र मरेको चल्ला गाड्ने व्यवस्था भए र नभएको
च) निःसंक्रमण गर्ने तरिका
छ) आगन्तुक र कर्मचारीहरुको सर सफाई व्यवस्था
१९. ह्याचिड अण्डाको स्वस्थता र ढुवानीको व्यवस्था राम्रो / सन्तोषजनक / वेठिक

२०. दाना भण्डारण व्यवस्था राम्रो / ठीकै/नराम्रो

२१. खोप तथा औषधिको भण्डारण सवन्धी व्यवस्था:

२२. रोग सवन्धी विवरण:

क) निरीक्षणको समयमा रोगी र शंकास्पद पोल्ट्रीको संख्या:

ख) एभिएन इन्फ्लुएन्जा र माइकोप्लाज्मा वा अन्य कुनै संक्रामक रोगको शंका भए र नभएको

ग) रोगी पोल्ट्री छुट्याई राख्ने व्यवस्था भए र नभएको

घ) पोल्ट्री ब्रिडिङ फार्म र ह्याचरीमा साल्मोनेला रोगको अनुगमन प्रणाली भए र नभएको भएको भए अध्यावधिक रेकर्ड राखिएको र नराखिएको

ङ) प्रचलित मापदण्ड बमोजिम नमूना संकलन गरे र नगरेको

च) संकलित नमूनाहरू कुन प्रयोगशालामा परीक्षणको लागि पठाईएको

छ) फार्म र ह्याचरीमा प्राइभेट पशु चिकित्सक भए र नभएको

२३. भेटेरिनरी निरीक्षकको टिप्पणी:

भेटेरिनरी निरीक्षकको

नाम थर:

दस्तखत:

मिति:

अनुसूची ४

ब्रोइलर पोल्ट्री फार्म निरीक्षण गर्दा प्रयोग गर्ने फाराम

१. फार्मको नाम र ठेगाना:
२. स्थापना मिति:
३. फर्म धनीको नाम र ठेगाना:
४. फार्मको क्षमता(वर्ग फिट):
५. पोल्ट्रीको जात:
६. चल्ला किनेको फार्मको नाम:
७. बथानको विवरण: संख्या:
०-४ हप्ताको
५-८ हप्ताको
८. चल्लाको मृत्यु दर %
९. कुन कुन रोग विरुद्ध खोप लगाएको रु. (रेकर्ड अनुसार नोट गर्ने)
१०. सरदर विक्रि गर्ने तौल(के.जि.)
११. सरदर विक्रि गर्ने उमेर(हप्तामा)
१२. जैविक सुरक्षा संबन्धी व्यवस्था
क) बार बन्देज, गेट भए / नभएको
ख) वाहिरी जनावर, चरा पंछी भित्र पस्नबाट रोक्ने व्यवस्था भए र नभएको
ग) गेटमा खुट्टा सफा निःसंक्रमण गर्ने व्यवस्था भए र/ नभएको
घ) निःसंक्रमण तालिका भए/ नभएको
ङ) फाहोर फ्याक्ने ढल र मरेको चल्ला गाड्ने व्यवस्था भए/ नभएको
च) निःसंक्रमण गर्ने तरिका:
छ) आगन्तुक र कर्मचारीहरुको सर सफाई व्यवस्था
१३. दाना भण्डारण व्यवस्था:
राम्रो ठीकै नराम्रो
१४. खोप तथा औषधिको भण्डारण संबन्धी व्यवस्था:
१५. रोग संबन्धी विवरण:
क) निरीक्षणको समयमा रोगी संकास्पद पोल्ट्रीको संख्या:
ख) एभिएन इन्फ्लुएन्जा र माइकोप्लाज्मा वा अन्य कुनै संक्रामक रोगको शंका भए / नभएको
ग) रोगी पोल्ट्री छुट्याई राख्ने व्यवस्था भए / नभएको
घ) पोल्ट्री ब्रिडिङ फार्म र ह्याचरीमा साल्मोनेला रोगको अनुगमन प्रणाली भए / नभएको, भएको भए अध्यावधिक रेकर्ड राखिएको /नराखिएको
ङ) प्रचलित मापदण्ड बमोजिम नमूना संकलन गरे / नगरेको

च) संकलित नमूनाहरु कुन प्रयोगशालामा परीक्षणको लागी पठाईएको
छ) फार्म र ह्याचरीमा प्राइभेट पशु चिकित्सक भए / नभएको
१६. भेटेरिनरी निरीक्षकको टिप्पणी:

भेटेरिनरी निरीक्षकको

नाम थर:

दस्तखत:

मिति:

अनुसूची ५

व्यवसायीक लेयर्स पोल्ट्री फार्म निरीक्षण गर्दा प्रयोग गर्नु पर्ने फारामको नमूना

१. फार्मको नाम र ठेगाना:
२. स्थापना मिति:
३. फर्म धनीको नाम र ठेगाना:
४. फार्मको क्षमता(वर्ग फिट):
५. पोल्ट्रीको जात:
६. चल्ला किनेको फार्मको नाम:
७. हालको पोल्ट्री विवरण:
उमेर भाले पोथी
क) ०-८ हप्ता ख) ९-२० हप्ता ग) २१-४८ हप्ता घ) ४९-७२ हप्ता
कूल
प्रतिहप्ता अण्डा उत्पादन
८. चल्ला मृत्यु दर %
९. कुन कुन रोग विरुद्ध खोप लगाएको रु. (रेकर्ड अनुसार नोट गर्ने)
१०. खोप तालिका भए र नभएको
११. कुन कुन खोप लगाएको (रेकर्डबाट नोट गर्ने)
१२. कुल अण्डा उत्पादन र वर्ष
१३. जैविक सुरक्षा सवन्धी व्यवस्था:
क) बार बन्देज, गेट भए / नभएको
ख) वाहिरी जनावर, चरा पंछी भित्र पस्नबाट रोक्ने व्यवस्था भए / नभएको
ग) गेटमा खुट्टा सफा निःसंक्रमण गर्ने व्यवस्था भए / नभएको
घ) निःसंक्रमण तालिका भए / नभएको
ङ) फाहोर फ्याक्ने ढल र मरेको चल्ला गाड्ने व्यवस्था भए / नभएको
च) निःसंक्रमण गर्ने तरिका:
छ) आगन्तुक र कर्मचारीहरुको सरसफाई व्यवस्था
१४. दाना भण्डारण व्यवस्था: राम्रो ठीकै नराम्रो
१५. विक्रि गर्ने उमेर:
१६. खोप तथा औषधिको भण्डारण सवन्धी व्यवस्था:
१७. रोग सवन्धी विवरण:
क) निरीक्षणको समयमा रोगी संकास्पद पोल्ट्रीको संख्या
ख) एभिएन इन्फ्लुएन्जा र माइकोप्लाज्मा वा अन्य कुनै संक्रामक रोगको शंका भए / नभएको
ग) रोगी पोल्ट्री छुट्याई राख्ने व्यवस्था भए / नभएको

घ) पोल्ट्री ब्रिडिड फार्म र ह्याचरीमा साल्मोनेला रोगको अनुगमन प्रणाली भए /नभएको, भएको भए अध्यावधिक रेकर्ड राखिएको /नराखिएको

ड) प्रचलित मापदण्ड बमोजिम नमूना संकलन गरे /र नगरेको

च) संकलित नमूनाहरू कुन प्रयोगशालामा परीक्षणको लागि पठाईएको

छ) फार्म र ह्याचरीमा प्राइभेट पशु चिकित्सक भए / नभएको

१८. भेटेरिनरी निरीक्षकको टिप्पणी:

भेटेरिनरी निरीक्षकको

नाम थर:

दस्तखत:

मिति

अनुसूची ६

व्यवसायिक बङ्गुर फार्म निरीक्षण अनुगमन गर्दा प्रयोग गर्नु पर्ने फारामको नमूना

१. फार्मको नाम र ठेगाना:
२. स्थापना मिति:
३. फर्म धनीको नाम र ठेगाना:
४. बङ्गुरको जात:
५. जैविक सुरक्षा संवन्धी व्यवस्था:
 - क) बार वन्देज, गेट भए / नभएको
 - ख) वाहिरी जनावर, चरा पंछी भित्र पस्नवाट रोक्ने व्यवस्था भए / नभएको
 - ग) गेटमा खुट्टा सफा निःसंक्रमण गर्ने व्यवस्था भए / नभएको
 - घ) निःसंक्रमण तालिका भए / नभएको
 - ङ) फाहोर फ्याक्ने ढल र मरेको बङ्गुर गाड्ने व्यवस्था भए / नभएको
 - च) निःसंक्रमण गर्ने तरिका:
 - छ) आगन्तुक र कर्मचारीहरुको सरसफाई व्यवस्था
६. रोग संवन्धी विवरण:
 - क) निरीक्षणको समयमा रोगी संकास्पद पशुको संख्या:
 - ख) स्वाइन फिभर र खोरेत रोगको शंका भए / नभएको
 - ग) रोगी लाई छुट्याई राखे व्यवस्था भए / नभएको
 - घ) नमूना संकलन गरे / नगरेको
 - च) संकलित नमूनाहरु कुन प्रयोगशालामा परीक्षणको लागी पठाईएको
 - छ) फार्ममा प्राइभेट पशु चिकित्सक भए / नभएको
७. प्रजननको लागि पालिएका बङ्गुर संख्या (वर्षको शुरुमा र वर्षको अन्त्यको Herd Composition)
 - क) माउ संख्या:.....
 - ख) भूनी संख्या:.....
 - ग) भाले संख्या:.....
 - घ) पाठापाठी संख्या:.....
८. भैरहेका पूर्वाधारहरुमा बङ्गुर राख्न सकिने संख्या:
 - क) माउ संख्या:.....
 - ख) भूनी संख्या:.....
 - ग) भाले संख्या:.....
 - घ) पाठापाठी संख्या:
९. प्रतिमाउ प्रति वर्ष व्याउने पटक (Litter Index):
१०. प्रति वेतमा जिवित र मृत जन्मेका पाठापाठी संख्या:
११. जन्मेका पाठापाठीको औषत तौल (के. जी.):
१२. प्रथम पटक बालि लाग्ने उमेर (दिनमा) तौल (के. जी.)
१३. बालि गए पनि उल्टने प्रतिशत:.....

१४ खोप तथा औषधिको भण्डारण सवन्धी व्यवस्था:

१५. प्रतिरोधात्मक र उपचारको कार्यतालिका भए /नभएको:

१६. भेटेरिनरी निरीक्षकको टिप्पणी:

भेटेरिनरी निरीक्षकको:

नाम थर:

दस्तखत:

मिति

अनुसूची ७

राष्ट्रिय पशुपन्छी रोग नियन्त्रण निर्देशक समिति

महानिर्देशक, पशु सेवा विभाग	संयोजक
उप महानिर्देशक, पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण महाशाखा	सदस्य
उप महानिर्देशक, पशु क्वारेन्टाईन महाशाखा	सदस्य
उप महानिर्देशक, पशुपन्छी आनुवांशिक स्रोत तथा आर्थिक विश्लेषण महाशाखा	सदस्य
प्रमुख, आयोजना समन्वय ईकाइ	सदस्य
प्रमुख, राष्ट्रिय खोप उत्पादन प्रयोगशाला	सदस्य
प्रमुख, भेटेरिनरी गुणस्तर तथा औषधि नियमन प्रयोगशाला	सदस्य
प्रमुख, केन्द्रीय पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला	सदस्य
प्रमुख, राष्ट्रिय खोरेत तथा सिमा विहिन पशु रोग अन्वेषण प्रयोगशाला	सदस्य
शाखा प्रमुख, एकिकृत स्वास्थ्य शाखा	सदस्य
शाखा प्रमुख, भेटेरिनरी इपिडेमियोलोजि शाखा	सदस्य
शाखा प्रमुख, महामारी रोग नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन शाखा	सदस्य सचिव

- उपरोक्त समितिको बैठकमा विषय विशेषज्ञ तथा अन्य व्यक्तिहरूलाई समेत आवश्यकता अनुसार आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।
- प्रदेश तथा स्थानीय तहमा आवश्यकता अनुसार यो कार्यविधिको उद्देश्य प्राप्तिको लागि समिति गठन गरी परिचालन गर्न सकिनेछ ।

अनुसूची ८
खोप कार्यक्रम गर्न आवश्यक सामग्रीहरू

- १ कटन
- २ गज
- ३ सिरिञ्ज र निडिल
- ४ ड्रपर (रानिखेत खोप सञ्चालनको लागि)
- ५ स्प्रिट
- ६ कुल वक्स
- ७ स्टेशनरीका सामग्रीहरू
- ८ खोप लगाइसकेको पशु पहिचान गर्ने सामग्री
- ९ खोप विवरण र खोप सारांश विवरण फारामहरू

अनुसूची ९

.....गाउँपालिका/नगरपालिका/उप महानगरपालिका/महानगरपालिका

..... जिल्ला

प्रदेश नं....., नेपाल

राष्ट्रिय खोरेत रोग नियन्त्रण कार्यक्रम

खोरेत खोप विवरण

आ.व. २०...../.....

स्थानीय तह..... स्थानीय तह कोड..... जिल्ला.....जिल्ला कोड.....भ्याक्सिनेशन अवधि:देखी.....सम्म

क्र. स.	कृषकको नाम र थर	ठेगाना	भएको पशु संख्या					खोप गरिएको पशु संख्या					कैफियत
		वडा नं	गाई जाति	भैंसी जाति	बाख्रा जाति	बकुर जाति	जम्मा	गाई जाति	भैंसी जाति	बाख्रा जाति	बकुर जाति	जम्मा	
टोली प्रमुखको नाम:										भ्याक्सिनेटरको नाम		दस्तखत	
दस्तखत:													
भ्याक्सिनेसन गरेको व्यहोरा ठीक साँचो हो भनी प्रमाणीत गर्ने स्थानीय तह/वडाको प्रतिनिधिको:													
नाम:													
पद:													
दस्तखत:													

- नोट: -
- ६ महिनाभन्दा कम उमेरका गाई र भैंसी जातिहरूलाई भ्याक्सिनेशन गर्नु पर्दैन।
 - ६ हप्ताभन्दा कम उमेरका बकुर जातिहरूलाई भ्याक्सिनेशन गर्नु पर्दैन।
 - पशुहरूको भ्याक्सिनेशन नगरतापनि प्रति फार्ममा भएका पशुहरूको संख्या उल्लेख गर्नेहोला।

अनुसुचि १०

NSP ELISA को लागि नमूना पठाउंदा भर्नु पर्ने विवरण

- रगत संकलन गरिएको क्षेत्र
 - जिल्ला कोड
 - महानगरपालिका/उप महानगरपालिका/नगरपालिका/गाउँपालिका कोड
 - वडा नं.
 - स्थानको नाम
- रगतको नमूना लिइएको फार्म घरतथाधनिको विवरण,
 - नाम
 - ठेगाना
 - सम्पर्क नम्बर
- फार्म तथा घरमा रहेका जम्मा पशुको,
 - संख्या
 - जात
 - उमेर
- रगत लिइएको जनावरको विवरण,
 - जनावरको जात
 - उमेर
 - लिंग
 - उत्पादन प्रयोजन
 - दूध
 - मासु
 - श्रम (गोरु)
 - उत्पादन अवस्था
 - दूध दिने
 - थारो
 - गर्भवती

अनुसूची ११

Clinical Examination and Sample Submission form For FMD

Farmer's Name :

Latitude:

Longitude:

Address: State: District:

Metropolitan/Sub-Metropolitan/Municipality/Rural Municipality:

Ward:

Place: Farm/Household/Market

Population at Risk

	Animals in Farm			Sick Animals			Dead Animals		
	Young*	Adult	Total	Young*	Adult	Total	Young*	Adult	Total
Cattle									
Buffalo									
Goat									
Sheep									
Pigs									

Population Sampled

Animal ID	Species	Age	Vaccination Date	FMD Lesions? Y/N	Age of lesions (days)?	Temp	Sample ID (to be written on tube)	Nature of Sample (blood, vesicular fluid, epithelium)	Comments

Clinical History:

*Young animal if less than 1 year old

**Coding with date of sample collection and Coding as per Metropolitan/Sub-Metropolitan/Municipality/Rural Municipality coding Guidelines

Collected by:

Approved by

Date:

Date:

अनुसूची १२

रोगको इपिडेमियोलोजिकल अध्ययन फर्मेट

पशुवस्तुमा शंकास्पद खोरेत/पि.पि.आर./क्लासिकल स्वाईन फिभर/एच एस वि क्यू/रानिखेत रोगको महामारी क्षेत्रबाट संकलन गरी प्रेषण गर्नु पर्ने विवरण

- रोग देखापरेको क्षेत्र
- रोग देखापरेको क्षेत्रको भौगोलिक अवस्था
- रोग देखापरेको फार्म वा म.न.पा., उ.म.न.पा., न.पा. वा गा.पा. वार्ड र व्यक्तिगत विवरण
- रोग देखापरेको पशु जात
- रोग देखापरेको पशुको किसिम
- रोग देखापरेको पशुको उमेर
- विरामी पशु संख्या
- मरेको पशु संख्या
- जोखिममा रहेको पशु संख्या
- रोगको इपिडेमियोलोजी सम्बन्धी विवरण
 - रोगको लक्षण
 - रोग पहिलो पटक देखापरेको मिति र समय र रोगको संभावित स्रोत
 - रोगी पशुको लागि दाना पानीको प्रवन्ध
 - रोग देखापरेको फार्म वा परिसरबाट भएको जनावरको ओसार पसार (भित्र वा बाहिर) रोग देखा पर्नु भन्दा एक हप्ता अघिदेखि
 - रोगको फैलावटको नक्सा वा क्रम
 - आवतजावतमा नियन्त्रणमा गरिएको प्रवन्ध र रोग सम्बन्धी अन्य सूचना वा जानकारी
 - रोग नियन्त्रण गर्न गरिएको प्रयास
 - रोगको पहिचान गर्न संकलित नमूना र नमूना पठाइएको प्रयोगशाला
 - रोगको वर्तमान अवस्था
 - रोगको नियन्त्रणमा सहभागी प्रमुख व्यक्तिको नाम तथा फोन नं
 - Follow up Report पठाउन पर्ने वा नपर्ने, पर्ने भएमा पठाइने दिन

अनुसुचि १३
खोरेत रोग परीक्षणको लागि नमूना संकलन

- रोग देखा परेको अवस्थामा:
 - मुखमा भएको पानी फोकाको पाप्रा (इपिथेलियम)
 - मुखमा भएको पानी फोका भित्रको पानी
 - रगत (सिरम)
- रोग देखा परेको ७ दिन देखी पछि रोग यकिन गर्नको लागि
 - रगत (सिरम)

अनुसूची १४

रोगको इपिडेमियोलोजिकल अध्ययन फर्मेट Epidemiological Investigation Questionnaire

Name of vet/Technician: _____

DATE _____

1. Owner Detail

Farmer's name _____

Latitude: _____

Longitude: _____

Address: _____

District: _____

Metropolitan/Sub-metropolitan/Municipality/Rural Municipality: _____

Ward: _____

Contact No. (cell): _____

Land Line: _____

2. Animal Detail

	Young	Adult	Production Status*	Total
Cattle				
Buffalo				
Goat				
Pigs				

*L: Lactating; P: Pregnant (months); D: Dry

3. Outbreak Details

3.1 Number of animals on the farm _____

3.2 Number of animals affected: _____

3.3 Number of animal dead: _____

3.4 Estimated date of first clinical signs according to farmer: _____

3.5 Do you know if any other farm affected within the same ward? Yes/No, if so, please give the name of the farmer _____

4. Management Practices

1. Feeding Pattern: Grazing/Sedentary (Stall)/ Grazing and Sedentary (Stall).

Other: _____

2. Source of food: commercial feed/home made feed/Rice straw/grass, fodder:

Other _____

3. Source of water: communal source/home.

Other _____

4. Are you selling milk to others? Yes/No. If so, provide details

5. Have you sold any animal products (manure) in the last 2 weeks? Details - when, where, what. _____
6. Do you spread manure over your pastures? Yes / No

7. Insemination Practices (Natural/Artificial)?

a. If natural, do you share breeding bull with other farmers? Yes/No. if yes Name _____

b. If Insemination, when was the last AI visit? _____

8. DO you isolate your animals before they come onto your farm? Yes/No

9. Do you vaccinate against FDM your animals routinely? Yes/No. If yes when was the last time _____

5.Movement Records

1. Has there been any animals move ontothe farm in the last month?

Species	Number	When	From Where

2. Has there been any animals move off the farm in the last month?

Species	Number	When	From Where

3. In the last month have you had any visitors that had contact with your animals?Yes/ No. If so, please provide details = when, from where, who (AI technicians, vets, neighbours who own livestock)

4. Have you or people who you live with come into contact with other animals (from other farms or markets) in the last month? Yes/ No. If so, please provide details = when, from where, what animals:

5. Have you shared any farming equipment with other farmers recently? Yes/No. If so, please give details (tractors, feed baskets etc)

6. Did you buy/get animal product from other premises in the last 21 days? Yes/No. From where?

6 Other Potential Risk factors

1. Are there any nearby markets or abattoirs? Yes/No. If so, please provideDetails (where and how far)
2. How many farms are located around you? Please sketch the location of the farms

3. When was the last time you had FMD in this area?
4. Did it affect your farm? Yes/ No
5. Where do you think the current outbreak came from?

7 Economic Impact Details

1. How many times you have FMD in your farm: Once a year/Once in Two year/Once in Three year/.....
2. Number of animals affected:.....
3. Production stage of animals:.....
4. Number of animals dead:.....
5. Production Stage of animal dead:.....
6. Loss of milk production in affected animals:
During clinical stage.....
During recovery stage.....
After coming into normal stage.....
7. Loss of weight in affected animals:.....
8. Number of animals aborted and stage of abortion:.....
9. Number of animals developing mastitis due to FMD:.....
10. Cost for treatment of affected animals.....
11. Current cost of milk in the village:.....

अनुसूची १६

.....गाउँपालिका/नगरपालिका/उप महानगरपालिका/महानगरपालिका

..... जिल्ला

प्रदेश नं....., नेपाल

राष्ट्रिय पि. पि. आर. रोग नियन्त्रण कार्यक्रम

पि. पि. आर. खोप विवरण

आ.व. २०...../.....

स्थानीय तह..... स्थानीय तह कोड..... जिल्ला.....जिल्ला कोड.....भ्याक्सिनेशन अवधि:देखि.....सम्म

क्र. स.	कृषकको नाम र थर	ठेगाना		भएको भेडा/बाखा संख्या			खोप गरिएको संख्या				कैफियत
		बडा नं	पाठापाठी	पठेग्रा पठेग्री/छतौरा छतौरी	वयस्क	जम्मा	पाठापाठी	पठेग्रा पठेग्री/छतौरा छतौरी	वयस्क	जम्मा	
टोली प्रमुखको नाम:							भ्याक्सिनेटरको नाम				दस्तखत
दस्तखत:											
खोप गरेको व्यहोरा ठीक साँचो हो भनी प्रमाणित गर्ने स्थानीय तह/वडाको प्रतिनिधिको:											
नाम:											
पद:											
दस्तखत:											

- नोट: - तीन महिनाभन्दा कम उमेरका पाठापाठीहरूलाई भ्याक्सिनेशन गर्नु पर्दैन।
- तीन महिनाभन्दा कम उमेरका पाठापाठीहरूलाई भ्याक्सिनेशन नगरे पनि प्रति फार्ममा भएका पाठापाठीहरूको संख्या उल्लेख गर्नेहोला।
 - पाठापाठी भन्नाले तीन महिनाभन्दा कम उमेरका र पठेग्रा पठेग्री, छतौरा छतौरी भन्नाले तीन महिनाभन्दा माथि तर भाले नलागेका पोथीहरू वा नचलेका भालेहरू सम्झनु पर्दछ।

अनुसूची १८

.....गाउँपालिका/नगरपालिका/उप महानगरपालिका/महानगरपालिका

..... जिल्ला

प्रदेश नं....., नेपाल

राष्ट्रिय क्लासिकल स्वाइन फिभर रोग नियन्त्रण कार्यक्रम

क्लासिकल स्वाइन फिभर खोप विवरण

आ.व. २०...../.....

स्थानीय तह..... स्थानीय तह कोड..... जिल्ला..... जिल्ला कोड..... भ्याक्सिनेशन अवधि:देखि.....सम्म

क्र. स.	कृषकको नाम र थर	ठेगाना	भएको सुँगुर, बजुर, बँदेल संख्या				खोप गरिएको संख्या				कैफियत
		वडा नं	पाठापाठी	बीर	भुनी	जम्मा	पाठापाठी	बीर	भुनी	जम्मा	

टोली प्रमुखको नाम:	भ्याक्सिनेटरको नाम	दस्तखत
दस्तखत:		
भ्याक्सिनेसन गरेको व्यहोरा ठीक साँचो हो भनी प्रमाणित गर्ने स्थानीय तह/वडाको प्रतिनिधिको:		
नाम:		
पद:		
दस्तखत:		

नोट: - ६ हप्ता भन्दा कम उमेरका पाठापाठीहरूलाई भ्याक्सिनेशन गर्नु पर्दैन ।
 - ६ हप्ता भन्दा कम उमेरका पाठापाठीहरूलाई भ्याक्सिनेशन नगरे पनि प्रति फार्ममा भएका पाठापाठीहरूको संख्या उल्लेख गर्नुहोला ।

अनुसूची २०

.....गाउँपालिका/नगरपालिका/उप महानगरपालिका/महानगरपालिका

..... जिल्ला

प्रदेश नं....., नेपाल

राष्ट्रिय भ्यागुते र चरचरे रोग नियन्त्रण कार्यक्रम

भ्यागुते र चरचरे खोप विवरण

आ.व. २०...../.....

स्थानीय तह..... स्थानीय तह कोड..... जिल्ला.....जिल्ला कोड.....भ्याक्सिनेशन अवधि:देखि.....सम्म

क्र. स.	कृषकको नाम र थर	ठेगाना		भएको पशु संख्या			खोप गरिएको पशु संख्या			कैफियत
		वडा नं	गाई जाति	भैसी जाति	बाखा जाति	जम्मा	गाई जाति	भैसी जाति	बाखा जाति	
टोली प्रमुखको नाम: दस्तखत: खोप गरेको व्यहोरा ठीक साँचो हो भनी प्रमाणित गर्ने स्थानीय तह/वडाको प्रतिनिधिको: नाम: पद: दस्तखत:							भ्याक्सिनेटरको नाम			दस्तखत

नोट: - ६ महिनाभन्दा कम उमेरका गाई र भैसी जातिहरूलाई भ्याक्सिनेशन गर्नु पर्दैन।
 - तीन महिनाभन्दा कम उमेरका बाखा जातिहरूलाई भ्याक्सिनेशन गर्नु पर्दैन।
 -पशुहरूको भ्याक्सिनेशन नगरेतापनि प्रति फार्ममा भएका पशुहरूको संख्या उल्लेख गर्नेहोला।

अनुसूची २२

.....गाउँपालिका/नगरपालिका/उप महानगरपालिका/महानगरपालिका
 जिल्ला
 प्रदेश नं....., नेपाल
 राष्ट्रिय रानिखेत रोग नियन्त्रण कार्यक्रम
रानिखेत खोप विवरण

आ.व. २०...../.....

स्थानीय तह..... स्थानीय तह कोड..... जिल्ला.....जिल्ला कोड.....भ्याक्सिनेशन अवधि:देखि.....सम्म

क्र.स.	कृषकको नाम र थर	ठेगाना	जम्मा कुखुराको संख्या	खोप गरिएको कुखुराको संख्या	कैफियत
		वडा नं			
टोली प्रमुखको नाम: दस्तखत: भ्याक्सिनेसन गरेको व्यहोरा ठीक साँचो हो भनी प्रमाणीत गर्ने स्थानीय तह/वडाको प्रतिनिधिको: नाम: पद: दस्तखत:				भ्याक्सिनेटरको नाम	दस्तखत

अनुसूचि २५

रेविज रोग देखा परेको स्थानमा गरिने अन्वेषण प्रतिवेदन

कार्यालयको नाम:

शाखा:

मिति.....

- रेविज रोग देखा परेको क्षेत्र (फार्म, गा.पा, न.पा., उ.म.न.पा. वा म.न.पा., वार्ड, व्यक्तिगत विवरण)
- रोग फैलिएको वडा संख्या., गा.पा, न.पा., उ.म.न.पा. वा म.न.पा.हरु:
- रेविज रोग देखा परेको क्षेत्रको भौगोलिक अवस्था:
- रोग पहिलो पटक देखा परेको मिति र समय:
- रोग देखा परेको पशुको किसिम, जात र उमेर:
- विरामी पशु संख्या:
- मरेको पशु संख्या:
- जोखिममा रहेको पशु संख्या:
- रोगको लक्षण:
- रोगको फैलावटको नक्सा वा क्रम:
- रोगको पहिचान गर्न संकलित नमूना:
- नमूना पठाइएको प्रयोगशाला तथा मिति:
- रोग सम्बन्धी अन्य सूचना वा जानकारी:
- रोगको वर्तमान अवस्था:
- रोग नियन्त्रण गर्न गरिएको प्रयास:
- रोगको नियन्त्रणमा सहभागि प्रमुख व्यक्तिको नाम तथा फोन नः